

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง วิกฤตการเงินโลก ผลกระทบและความ
ร่วมมือพหุภาคี : นัยสำคัญต่อการทูต
พหุภาคีของไทย

จัดทำโดย นางศันสนีย์ สหัสสระรังษี
รหัส 1028

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 1
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ประจำปี 2552
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง วิกฤตการเงินโลก ผลกระทบและความร่วมมือ
พหุภาคี : นัยสำคัญต่อการทูตพหุภาคีของไทย

จัดทำโดย นางศันสนีย์ สหัสระรังษี
รหัส 1028

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 1
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ประจำปี 2552

รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การศึกษาเรื่อง “วิกฤตการเงินโลก ผลกระทบและความร่วมมือพหุภาคี : นัยสำคัญต่อการทูตพหุภาคีของไทย” มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาให้มีความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้นเกี่ยวกับสาเหตุและความสำคัญของวิกฤตการเงินโลกครั้งนี้ที่มีผลกระทบไปทั่วโลกในยุคโลกาภิวัตน์และนำไปสู่วิกฤตเศรษฐกิจการเงิน และสังคมอย่างกว้างขวาง อีกทั้งส่งผลต่อรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กฎระเบียบด้านเศรษฐกิจการเงินและการปฏิรูปองค์กรระหว่างประเทศในด้านเศรษฐกิจการเงิน ตลอดจนการปรับเปลี่ยนคุณอำนาจของการเมืองระหว่างประเทศในอนาคตในการทูตพหุภาคีระดับต่าง ๆ ซึ่งทุกองค์ประกอบของประเทศไทยต้องเร่งทำความเข้าใจต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์และการดำเนินนโยบายให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อประโยชน์ในการรักษาและส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติในทุกระดับ

การศึกษาพบว่าวิกฤตการเงินโลกที่เริ่มขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกาสามารถอธิบายได้จากแนวคิด Neoliberalism และ Political Economy ที่กลไกตลาดที่เสรี ขาดกฎระเบียบควบคุมที่เหมาะสมประกอบกับมีความไม่โปร่งใสเกิดขึ้น จึงนำไปสู่ปัญหา subprime crisis ที่มีความซับซ้อนมากในการแก้ปัญหาเนื่องจากปัญหา too big to fail และ moral hazard ผลจากวิกฤตเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกาที่เป็นห้วงจักรขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลกและโลกาภิวัตน์ทำให้วิกฤตในสหรัฐอเมริกาได้ลุกลามไปสู่วิกฤตเศรษฐกิจโลกในที่สุด ซึ่งกระทบต่อการพัฒนาของประเทศกำลังพัฒนาเป็นอย่างยิ่งทำให้ประชากรหลายล้านคนกลายเป็นคนยากจนที่เร่ร่อนแค้น มีการว่างงานสูง อีกทั้งก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมาด้วย โดยวิกฤตครั้งนี้ได้ Trigger ให้มีในช่วงนี้ความร่วมมือพหุภาคีระหว่างประเทศในระดับต่างๆ มากขึ้นและมีความโดดเด่นขึ้น โดยเฉพาะระดับภูมิภาคและระดับระหว่างประเทศ เช่น G-20, ASEAN+ 3 etc. โดยรวมถึงการมีบทบาทของ UN ในการแก้ปัญหาจากวิกฤตการเงิน เช่นในเรื่องของ financial regulation reform ความร่วมมือในการใช้นโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจ การให้ความช่วยเหลือประเทศยากจนเป็นต้น ซึ่งมาตรการเหล่านี้สะท้อนถึงข้อเรียกร้องของประเทศกำลังพัฒนาที่ต้องการมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดกฎระเบียบประเทศและการปฏิรูปองค์กรที่เกี่ยวข้องมากขึ้น ประเทศไทยจึงต้องมียุทธศาสตร์การทูตพหุภาคีที่เหมาะสมกับสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ โดย position ประเทศไทยในภูมิภาคและในเวทีโลกในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติให้ proactive มากขึ้นและเน้นการดำเนินการที่เชื่อมโยงผลประโยชน์ในภาพรวมมากขึ้นด้วยแทนที่จะปฏิบัติงานแบบ compartmentalization เนื่องจากนโยบายการต่างประเทศมีความเชื่อมโยงกับนโยบายภายในประเทศและการทูตระดับพหุภาคีและทวิภาคีอย่างใกล้ชิดและซับซ้อนยิ่งขึ้นทั้งในด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและ

สิ่งแวดล้อม ดังนั้นกระทรวงการต่างประเทศ จึงอยู่ในฐานะที่ต้องเป็นองค์กรหลักในการประสานกับหน่วยงานและstakeholders อื่นๆของประเทศไทยในการเพิ่มศักยภาพของประเทศไทยในงานด้านการต่างประเทศและการทูตพหุภาคีโดยรวมเพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ของประเทศไทยและประชาชนคนไทยในเวทีโลก ได้อย่างเต็มศักยภาพทั้งในเวทีทวิภาคีและพหุภาคี

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคลเรื่อง “วิกฤตการเงิน โลก ผลกระทบและความร่วมมือพหุภาคี :
 นัยสำคัญต่อการทูตพหุภาคีของไทย” ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรมหลักสูตรนักบริหารการ
 ทูต(นบท) รุ่นที่ 1 ปี 2552

ผู้เขียนขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษา รองปลัดฯ ดร.จิตริยา ปิ่นทอง ศาสตราจารย์ ดร. สุรัชชัย
 ศิริไกร รองศาสตราจารย์ ดร. สมพร แสงชัยที่ได้สละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำและให้ความรู้ในการ
 ทำรายงานนี้ให้สมบูรณ์ขึ้นทั้งนี้ผู้เขียนขอขอบคุณหน่วยงานและบุคคลต่างๆรวมทั้งเพื่อน
 ข้าราชการ ซึ่งล้วนได้มีส่วนร่วมในการทำให้การศึกษาครั้งนี้ลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อยดี
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เขียนมีความซาบซึ้งที่ผู้บริหารงานระดับสูงของกระทรวงการต่างประเทศและ
 หน่วยงานราชการอื่นๆตามรายนามดังต่อไปนี้ที่ได้กรุณาสละเวลาให้การสัมภาษณ์และแสดงทัศนะ
 ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อรายงานนี้กล่าวคือ นายวีระศักดิ์ ฟูตระกูล
 ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ นางสุชาดา กิระกุล ผู้ช่วยผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ดร. คณิศ
 แสงสุพรรณ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง และนายจักริน ฉายะพงศ์
 เอกอัครราชทูต ณ กรุงบราซิเลีย

หลักสูตร นบท. นี้ นับว่ามีประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาบุคลากรในด้านการทูต ผู้เขียน
 จึงขอขอบคุณผู้บริหารของกระทรวงการต่างประเทศที่จัดให้มีหลักสูตรนี้แก่ข้าราชการของ
 กระทรวงฯและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมกับขอขอบคุณนายดอน ปรมดีวินัย เอกอัครราชทูต ณ
 กรุงวอชิงตันและนายนครจิต สิงหเสนี เอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรแห่งประเทศไทยประจำ
 สหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ก ที่ได้ร่วมกันอนุญาตให้ผู้เขียนสมัครเข้ารับการอบรม รวมทั้ง
 ขอขอบคุณ น.ส. จันทิพา ภูตระกูล ผู้อำนวยการสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการและ
 ทีมงานบุคลากรที่ได้ทุ่มเท ตั้งใจจัดเตรียมหลักสูตรนบท.รุ่นแรกนี้ด้วยความอุตสาหะและมี
 ประสิทธิภาพอย่างยิ่ง และขอขอบคุณเพื่อนนบท. รุ่นที่1 ทุกคนที่ได้ให้ประสบการณ์ มิตรภาพ
 และความมีน้ำใจแก่กันและกันตลอดระยะเวลาการอบรมที่เข้มข้นเปี่ยมด้วยสาระและทักษะใหม่ ๆ

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณบิดาและมารดาที่ได้ให้กำเนิด ดูแลและอบรมสั่งสอน เป็น
 เจ่มทิศชีวิตให้แก่ผู้เขียนอย่างสม่ำเสมอพร้อมกับขอขอบคุณสมาชิกครอบครัวที่ได้ให้การสนับสนุน
 และเป็นกำลังใจอย่างใกล้ชิดด้วยความเข้าใจตลอดมา โดยเฉพาะในช่วงของการอบรมนี้ อนึ่ง ผู้เขียน
 หวังว่ารายงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาต่อไป ซึ่งหากมีข้อบกพร่องใดๆก็ขออภัยไว้ ณ.
 ที่นี้ด้วย

สารบัญ

	บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
	กิตติกรรมประกาศ	ฉ
	สารบัญ	ช
บทที่ 1	บทนำ	1
	1.1 สภาพและความสำคัญของปัญหา	1
	1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
	1.3 ขอบเขตของการศึกษา	2
	1.4 ระเบียบวิธีการศึกษา	3
	1.5 ประโยชน์และผลที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา	3
บทที่ 2	กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	5
	2.1 กรอบแนวคิดและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง	5
	2.2 ความสัมพันธ์ในกรอบของ Political Economy	8
	2.3 วิกฤตในอดีตที่เกี่ยวกับสถาบันการเงิน	9
	2.4 วิกฤต (Saving and Loan) ในสหรัฐอเมริกา	9
	2.5 วิกฤตการเงินในญี่ปุ่น	10
	2.6 วิกฤตสถาบันการเงินในไทย	11
บทที่ 3	ระเบียบวิธีการศึกษา	14
	3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล	14
	3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล	14
บทที่ 4	ผลการศึกษา	16
	4.1 สาเหตุของวิกฤตทางการเงินโลก	16
	4.2 ผลกระทบของวิกฤตการเงินครั้งนี้ต่อเศรษฐกิจสหรัฐฯ	19
	4.3 มาตรการในการแก้วิกฤตที่สำคัญของสหรัฐฯ ประกอบด้วย	20
	4.4 มาตรการการปรับปรุง regulatory reform ของสหรัฐฯ	21
	4.5 ผลกระทบต่อยุโรป	21
	4.6 ผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลกและการพัฒนาโดยรวม	22
	4.7 ผลกระทบของวิกฤตเศรษฐกิจการเงินต่อประเทศไทย	22

		๗
	4.8 นโยบายรัฐบาลในกระตุ้นเศรษฐกิจ	23
	4.9 ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อแก้ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจการเงิน	23
	4.10 บทบาทขององค์การสหประชาชาติ (UN)	29
บทที่ 5	บทสรุปและข้อเสนอแนะ	34
	5.1 บทสรุปผลการศึกษา	34
	5.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ของไทยต่อการทูตพหุภาคี	36
บรรณานุกรม		39
ภาคผนวก		
	ก การสัมภาษณ์ นายวีระศักดิ์ ฟุตระกูล	41
	ข การสัมภาษณ์ นายจักริน ฉายะพงศ์	44
	ค การสัมภาษณ์ นางสาวชดา กิระกุล	47
	ง การสัมภาษณ์ ดร. คณิศ แสงสุพรรณ	50
ประวัติผู้เขียน		54

บทที่ 1

บทนำ

1.1 สภาพและความสำคัญของปัญหา

วิกฤตการเงินที่เกิดขึ้นขณะนี้ นับว่ามีความสำคัญและรุนแรงที่สุดนับจากวิกฤต The Great Depression ในช่วง ค.ศ. 1929 ซึ่งวิกฤตในปัจจุบันได้ส่งผลกระทบไปทั่วโลก โดยมีจุดเริ่มต้นในเรื่องการเงินในประเทศพัฒนาแล้วที่เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจโลกและเป็นสัญลักษณ์ของทุนนิยมเสรี กล่าวคือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้ปัญหาพื้นฐานเกิดจากแนวความคิดว่ากลไกตลาดสามารถทำงานได้ดี (ซึ่งอาจเป็นเพียงข้ออ้าง) และมีความไม่โปร่งใสที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่เอื้อประโยชน์กันระหว่างกลุ่มผลประโยชน์และรัฐสภาได้ก่อให้เกิดการออกกฎหมายที่ลดกฎระเบียบต่างๆ ในการควบคุมกิจการทางการเงินเช่นทำให้การปล่อยกู้เป็นไปอย่างไม่โปร่งใสนำไปสู่ฟองสบู่ในตลาดอสังหาริมทรัพย์ ฟองสบู่ดังกล่าวได้แพร่ไปยังตลาดอื่นๆ เช่นตลาดผู้บริโภครวม มีการใช้จ่ายเกินตัว ซึ่งการใช้จ่ายของผู้บริโภคมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจของสหรัฐฯ เพราะคิดเป็นสัดส่วนประมาณ 70% ของ จีดีพี ดังนั้นเมื่อฟองสบู่แตกได้ก่อให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจถดถอยอย่างรุนแรง ในขณะเดียวกันเศรษฐกิจที่ถดถอยนี้ได้แพร่กระจายไปทั่วโลกเพราะว่าสหรัฐฯ เป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจที่ใหญ่เป็นอันดับหนึ่งของโลก เป็นตลาดส่งออกที่สำคัญของประเทศต่างๆ ทั่วโลกเนื่องจากเป็น consumer of last resort นอกจากนี้วิกฤตนี้ยังเชื่อมโยงกับประเทศต่างๆ เช่นประเทศในเครือยุโรป ผ่านทางการลงทุนในตราสาร mortgage-backed security (MBS) ของสหรัฐฯ ที่ไม่มีคุณภาพเพราะระบบ credit rating ที่ไม่โปร่งใส เนื่องจากผู้ที่จ่ายเงินค่า rating คือบริษัทที่ขายหลักทรัพย์ MBS การขาดทุนของสถาบันการเงินนี้ นำไปสู่วิกฤตของสถาบันการเงินและวิกฤตทางเศรษฐกิจในที่สุด ฟองสบู่ในตลาดอสังหาริมทรัพย์ในสหรัฐฯ นำไปสู่วิกฤตของสถาบันการเงินและในที่สุดกลายเป็นวิกฤตเศรษฐกิจของสหรัฐฯ และประเทศทั่วโลก และโดยที่โลกในปัจจุบันอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ที่ประเทศต่างๆ มีการพึ่งพา เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ดังนั้น การแพร่กระจายของผลกระทบจึงเป็นไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวางเกินการจำกัดวงได้ ในขณะเดียวกัน โลกก็เผชิญกับความท้าทายและวิกฤตสำคัญอื่นๆ ร่วมกันอยู่แล้ว เช่น ปัญหาโลกร้อน วิกฤตอาหาร และ วิกฤตพลังงาน โดยปัญหาที่หลากหลายเหล่านี้ต่างมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันและมีความซับซ้อนในการแก้ไข ซึ่งเมื่อมีวิกฤตการเงินที่รุนแรงเกิดขึ้นอีก จึงเป็นเสมือนปัจจัยเร่งที่สำคัญให้เกิดผลกระทบต่อเสถียรภาพและการพัฒนาของประเทศต่างๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะต่อประเทศกำลังพัฒนาและประเทศพัฒนาน้อยที่สุด โดยผลกระทบที่เกิดขึ้น

จะมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับขนาดของประเทศ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศอื่นๆ เช่นด้านการเงิน การค้า การลงทุน การรับความช่วยเหลือและปัญหาภายในของประเทศนั้นๆ

ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องดำเนินมาตรการเพื่อลดผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจการเงินครั้งนี้ และวางทิศทางความร่วมมือระหว่างประเทศสำหรับอนาคตเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ ไทย และควรให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นต่อการทูตพหุภาคีในระดับต่างๆ รวมทั้งในระดับ UN เมื่อเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า global issues ส่งผลกระทบต่อนโยบายและการดำเนินการภายในประเทศ ในทางกลับกัน นโยบายตลอดจนการดำเนินการภายในประเทศก็มีผลต่อ global agenda เช่นกัน

การฟื้นฟ่วิกฤตเศรษฐกิจและการเงินนี้ได้ทำให้ประเทศต่างๆ เห็นความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะต้องร่วมมือระหว่างประเทศทั้งในระดับทวิภาคี ระดับภูมิภาคและระดับพหุภาคี (อาทิความร่วมมือของ G-20, อาเซียนและองค์การสหประชาชาติ เป็นต้น) ในขณะเดียวกันเหตุการณ์ครั้งนี้ก็ทำให้เกิดความตื่นตัวในการทบทวนการจัดระเบียบและปฏิรูปองค์กรทางด้านเศรษฐกิจการเงินเพื่อมิให้เกิดปัญหาอีกในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษาเกี่ยวกับวิกฤตเศรษฐกิจทางการเงินที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาและลุกลามไปทั่วโลกครั้งนี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะการศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ เช่น ข้อผิดพลาดทางด้านนโยบายของประเทศสหรัฐฯ ซึ่งเป็นสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งของวิกฤตทางการเงินของสหรัฐฯ การพิจารณาถึงวิกฤตเศรษฐกิจของเอเชียในอดีตที่มีผลต่อพฤติกรรมเศรษฐกิจของประเทศเอเชียในการเพิ่มเงินทุนสำรองระหว่างประเทศและนำเงินดังกล่าวไปลงทุนในสหรัฐฯ ซึ่งทำให้อัตราดอกเบี้ยในสหรัฐฯ อยู่ที่ระดับต่ำ นอกจากนั้นการคำนึงถึงระบบเงินทุนสำรองของโลก ตลอดจนความร่วมมือของประเทศต่างๆ ในเวทีโลกที่สำคัญอย่างเช่น G-20 และองค์การสหประชาชาติจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางนโยบายทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศและของโลก และเป็นประโยชน์ต่อการหาแนวทางด้านพหุภาคีในการป้องกันและแก้ไขวิกฤตที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

การศึกษานี้จะชี้ให้เห็นด้วยว่าแนวความคิดแบบ Neo-liberal ซึ่งเชื่อในกลไกตลาดเสรีแต่ปรากฏว่าการดูแลระบบเศรษฐกิจที่ขาดการดูแลที่เหมาะสมและสภาพเศรษฐกิจที่ imbalance ตลอดจนความสัมพันธ์ที่ไม่โปร่งใสระหว่างกลุ่มผลประโยชน์และนักการเมืองได้นำไปสู่วิกฤตทางการเงินและเศรษฐกิจของโลกในขณะนี้จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงกฎระเบียบให้รัดกุมขึ้น

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

3.1 ศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดวิกฤตการเงินครั้งนี้และความเชื่อมโยงกับปัญหาและวิกฤตอื่นๆ

ที่ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพการพัฒนาของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะต่อประเทศกำลังพัฒนา

3.2 ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบจากวิกฤตการเงินและเศรษฐกิจในครั้งนี้ต่อประเทศไทย

3.3 ศึกษาทิศทางการร่วมมือระหว่างประเทศ การจัดระเบียบเศรษฐกิจ การเงิน และการปรับความร่วมมือพหุภาคี

3.4 เสนอแนะศึกษายุทธศาสตร์ของกระทรวงต่างประเทศในฐานะหน้าต่างของประเทศไทย ต่อความร่วมมือและการทูตพหุภาคีด้านการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์

1.4 ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษานี้จะดำเนินการในลักษณะการศึกษาเชิงพรรณนา ถึงสาเหตุและผลกระทบ ตลอดจนความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจการเงินในอนาคต โดยอาศัยการค้นคว้าวิจัย เอกสาร ตลอดจนการศึกษาข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในหน่วยงานอื่นและในกระทรวงการต่างประเทศ ทั้งนี้ จะนำเสนอความร่วมมือของอาเซียน Chiang Mai Initiative ซึ่งขยายเป็น multilateral arrangement เป็นตัวอย่างของแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด (best practices) ที่นำมาใช้ ต่อการแก้ปัญหาในระดับภูมิภาคในขณะนี้

1.5 ประโยชน์และผลที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

5.1 ทำให้มีความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้นต่อปัญหาวิกฤตการเงิน โลกที่เกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลก และต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย ตลอดจนต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

5.2 ชี้ให้เห็นบทบาทของความร่วมมือพหุภาคี ตลอดจนความร่วมมือระดับภูมิภาค โดยยกตัวอย่างความร่วมมือของอาเซียนในการป้องกันผลกระทบจากวิกฤตในอนาคต

5.3 วิเคราะห์ทิศทางการร่วมมือแบบพหุภาคีในการวางกรอบระเบียบใหม่ในด้าน การเงินและการปรับทิศทางการร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจของโลก และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวางยุทธศาสตร์และท่าทีของประเทศไทยท่ามกลางกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

5.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การดำเนินการด้านการทูตพหุภาคีของไทย โดยมี กระทรวงต่างประเทศเป็นแกนนำในการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยราชการและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยกับองค์กรนานาชาติ เนื่องจากการผลักดันและปกป้องผลประโยชน์ของประเทศไทยให้บรรลุผลด้วยดีนั้น จำเป็นต้องอาศัยการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบของการทูตทวิภาคี การทูตพหุภาคี และ การดำเนินนโยบายภายในประเทศของไทยในด้านการพัฒนาในภาพรวม

บทที่ 2

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 กรอบแนวคิดและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของโลก เป็นประเทศที่นักลงทุนทั่วโลกให้ความเชื่อมั่นอย่างสูงโดยเงินทุนจากประเทศต่างๆเช่น ประเทศในตะวันออกกลาง ประเทศในเอเชียไหลเข้าไปลงทุนในสหรัฐฯอย่างต่อเนื่องโดยถือว่าเป็น “safe heaven” ที่มีความปลอดภัยสูง มีความโปร่งใสในการดำเนินกิจการ เป็นต้นแบบที่ประเทศกำลังพัฒนาต้องการเลียนแบบ เพราะเชื่อถือว่ามีมาตรการที่รัดกุม เศรษฐกิจของสหรัฐฯได้เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง มีนวัตกรรมทางการเงินใหม่อยู่เสมอ คำถามที่เกิดขึ้นทั่วโลกคือ เกิดอะไรขึ้นกับสหรัฐฯที่นำไปสู่วิกฤตครั้งนี้

นักเศรษฐศาสตร์ของสหรัฐฯ นาย Joseph Stiglitz (2008)¹ ได้กล่าวไว้ในบทความเกี่ยวกับวิกฤตเศรษฐกิจในครั้งนี้ว่าเกิดจากหลายประการ โดยสาเหตุใหญ่สองประการคือ การขาดการดูแลจากรัฐบาลในภาคการเงินและการขาดความโปร่งใส ซึ่งปัจจัยทั้งสองนี้ได้กลายเป็นต้นเหตุของปัญหาอื่นๆ ที่ตามมาอย่างมากมายเช่น การลงทุนของภาคการเงินในกิจกรรมที่มีความเสี่ยงสูง การปล่อยกู้ที่ไม่โปร่งใสโดยหวังผลเฉพาะระยะสั้น (ซึ่งเหมือนกับวิกฤตการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในลาตินอเมริกา) ซึ่งปัญหาเหล่านี้เมื่อรวมกันได้เป็นตัวก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินและเศรษฐกิจในสหรัฐฯจึงก่อให้เกิดเศรษฐกิจถดถอยในที่สุด การขาดการดูแลจากรัฐบาล (Lack of oversight) และการขาดความโปร่งใส (Lack of transparency) สามารถอธิบายได้ด้วย แนวความคิดแบบ Neo-liberal และความสัมพันธ์ที่ไม่โปร่งใสระหว่างรัฐบาลและกลุ่มผลประโยชน์สามารถใช้แนววิเคราะห์แบบPolitical Economy ได้ นโยบายที่รัฐบาลสหรัฐฯใช้ในการแก้ปัญหาวิกฤตทางการเงินในขณะนี้ คือ นโยบายแบบ Keynesian

1. Keynesian

ในช่วงเวลา ของ Great Depression นั้นผู้มีแนวคิด Keynesian ได้พยายามรณรงค์ให้รัฐบาลสหรัฐฯ ใช้จ่ายโครงการขนาดใหญ่เพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจแต่ไม่ประสบความสำเร็จ แต่ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำสิ้นสุดด้วยโครงการใช้จ่ายอย่างมหาศาลของรัฐบาลสหรัฐฯในสงครามโลกครั้งที่

¹ Stiglitz 2009: 194

สองซึ่งไม่ต่างจากแนวคิดของ Keynes โดยแนวคิดแบบ Keynesian นี้เริ่มเป็นที่สนใจเมื่อกลไกการตลาดไม่สามารถแก้ปัญหาในช่วง Great Depression

มีผู้วิจารณ์แนวคิดที่ว่ากลไกตลาดหรือมือที่มองไม่เห็นสามารถปรับเศรษฐกิจเข้าสู่สมดุลนั้นตั้งอยู่บน assumption ที่ว่าราคาและค่าแรงนั้นสามารถปรับตัวได้อย่างเสรี แต่ที่จริงแล้วราคาและค่าแรงไม่สามารถปรับตัวอย่างเสรี โดยเฉพาะการปรับตัวลงของค่าแรงซึ่งเป็นอุปสรรคในการปรับตัวของเศรษฐกิจ ซึ่ง Joseph Stiglitz นักเศรษฐศาสตร์ที่ได้รับรางวัลโนเบลจากการศึกษาเกี่ยวกับการล้มเหลวของกลไกตลาดหรือ Invisible hand ได้ชี้ให้เห็นว่ากลไกทางการตลาดไม่สามารถทำงานได้ดีในทุกกรณี กลไกตลาดมีปัญหาเมื่อผู้ทำธุรกรรมมีข้อมูลที่ไม่เท่าเทียมกัน (Asymmetric information) หรือ กรณีที่ตลาดมีการแข่งขันที่ไม่สมบูรณ์ (non-competitive market) หรือ มีผลข้างเคียงจากกิจกรรมทางธุรกิจ (externality) หรือการที่ผู้ประกอบการในตลาดพยายามลดการแข่งขันในตลาดเช่นจัดขวางไม่ให้ผู้อื่นเข้ามาในตลาดซึ่งเป็นหนึ่งในสาเหตุให้มีการออกกฎหมาย Anti-trust law

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ Deregulation ที่เกิดขึ้นในตลาดที่มี Asymmetric information ได้นำไปสู่การปล่อยกู้ที่ไม่โปร่งใสหวังแต่ผลประโยชน์ระยะสั้นของผู้ปล่อยกู้ มีการจัดอันดับคุณภาพของหลักทรัพย์ที่ไม่โปร่งใส และผลเสียตกกับผู้ลงทุนที่เข้ามาซื้อ mortgage-backed security (MBS)

ความเชื่อของ Adam Smith ที่ว่าตลาดสามารถปรับตัวเองเข้าสู่สมดุลในตลาดสินค้านั้น ไม่สามารถนำมาใช้ในตลาดอสังหาริมทรัพย์และตลาดสินเชื่อ ซึ่งในตลาดสินค้าเมื่อราคาสินค้าแพงขึ้นจะมีผู้ซื้อน้อยลงแต่ในตลาดอสังหาริมทรัพย์เมื่อราคาของอสังหาริมทรัพย์ซึ่งถูกใช้จำนองเพิ่มขึ้น ธนาคารมีความเต็มใจที่จะให้สินเชื่อมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่ความต้องการอสังหาริมทรัพย์มากขึ้นและราคาสินทรัพย์เพิ่มมากขึ้นอีกจึงก่อให้เกิดฟองสบู่ในตลาดอสังหาริมทรัพย์ ในทางตรงกันข้าม เมื่อตลาดอสังหาริมทรัพย์ซบเซา ราคาทรัพย์สินลดลง มูลค่าของทรัพย์สินที่จำนองกับธนาคารลดลง ทำให้ธนาคารเพิ่มอัตราดอกเบี้ยกับลูกค้าซึ่งนำไปสู่ความต้องการทรัพย์สินน้อยลง และราคาของอสังหาริมทรัพย์ลดลงอีก

Keynesian เชื่อว่าการแทรกแซงของรัฐบาลเพื่อแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ สามารถก่อให้เกิดการจ้างงาน สร้างความมั่นคงและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ Keynesian เสนอให้ใช้นโยบายการเงินโดยลดอัตราดอกเบี้ย แต่ในบางสถานการณ์ทางการเงินอาจจะใช้ไม่ได้ผล มี Liquidity Trap เพราะ ประชาชน นักธุรกิจขาดความเชื่อมั่นในระบบเศรษฐกิจ และไม่เพิ่มการลงทุนหรือการใช้จ่ายไม่ว่า อัตราดอกเบี้ยจะต่ำเท่าไร การใช้นโยบายการคลังหรือการเพิ่มการใช้จ่ายของรัฐบาล จะช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจ

แนวความคิดแบบ Keynesian ได้ถูกใช้ในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจในระยะเวลาต่าง ๆ กัน เช่น ในปี 1987 เมื่อเกิดเมื่อเกิด stock crash ในเดือนตุลาคมปี 1987 ในขณะนั้น Fed ได้แก้ปัญหาโดยเพิ่มปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจอย่างมาก แนวคิด Keynesian ยังได้ถูกนำมาใช้แก้ปัญหาวิกฤตการเงินของสหรัฐในปัจจุบัน ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาแนวคิด Keynesian ได้ช่วยให้เศรษฐกิจตกต่ำน้อยลงและฟื้นในเวลาที่สูงขึ้น ขณะเดียวกันช่วยให้เศรษฐกิจเติบโตมากขึ้นและเติบโตเป็นเวลานาน นโยบายดังกล่าวยังได้ถูกใช้ในการแก้ปัญหาโดย IMF อย่างไรก็ตาม ในระยะหลัง IMF ได้ใช้นโยบายแบบ Pro-cyclical ทดแทนนโยบายแบบ Counter-cyclical ซึ่งได้เพิ่มปัญหาให้กับประเทศต่างๆ เมื่อเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจเช่นวิกฤตเศรษฐกิจในเอเชียเพราะ IMF ให้ความสำคัญกับประเทศผู้ปล่อยกู้มากกว่าประเทศที่กำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ

2. Neoliberalism

นโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐบาลสหรัฐฯ แบบ Washington Consensus Policies หรือ Neo-liberal เป็นแนวคิดของ Adam Smith ที่เชื่อใน Invisible hand เชื่อว่ารัฐบาลควรมีขนาดเล็ก รัฐบาลไม่ควรเก็บภาษีมากเกินไป รัฐบาลควรปล่อยให้กลไกทางการตลาดทำงานของมันเอง กลไกการตลาดที่มีการแข่งขันจะสามารถปรับให้ระบบเศรษฐกิจเข้าสู่สมดุลโดยตัวมันเองในระยะยาว อย่างไรก็ตาม แนวความคิด Neoliberalism ได้รับการวิจารณ์อย่างมากจากนักเศรษฐศาสตร์แนวหน้าบางท่านว่า กลไกการทำงานของ invisible hand นั้นมีข้อจำกัดในบางสถานการณ์ ซึ่งบังเอิญในกรณีนี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดวิกฤตทางการเงินและเศรษฐกิจโลกในครั้งนี้

ความเชื่อที่สำคัญของ Neoliberalism ประกอบด้วย

1. เชื่อในกลไกทางการตลาด รัฐบาลไม่ควรเข้ามาแทรกแซงในระบบเศรษฐกิจ ควรเปิดให้มีการเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ ไม่ส่งเสริมให้มีสหภาพแรงงาน ไม่ควรมีการควบคุมราคา มีการเคลื่อนย้ายของสินค้าและบริการอย่างเสรี Neoliberalism เชื่อว่าตลาดเสรีที่ปราศจากการควบคุมจะนำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับทุกคน เชื่อใน “trickle down economics” ซึ่งเป็นนโยบายทางเศรษฐกิจที่นำมาใช้ในสมัยรัฐบาลประธานาธิบดี Reagan โดยเชื่อว่าการลดภาษีธุรกิจจะทำให้เพิ่มการลงทุนซึ่งนำไปสู่ความหน้าทางเศรษฐกิจ ซึ่งความร่ำรวยนี้จะทำให้ชนชั้นกลางและชนชั้นล่างมีรายได้เพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งจากความเป็นจริงปรากฏว่าช่องว่างรายได้เพิ่มขึ้นแทนที่จะลดลง

2. ลดขนาดและบทบาทรัฐบาล ตัดการใช้จ่ายภาครัฐบาลในการให้บริการต่างๆ เช่นการศึกษาและการประกันสุขภาพ ลด Safety-Net สำหรับคนจน ลดการใช้จ่ายเกี่ยวกับสาธารณูปโภค แต่เห็นด้วยกับการลดภาษีและให้การสนับสนุนกับภาคธุรกิจ

3. ลดกฎระเบียบและการควบคุมของภาครัฐ (Deregulation) เช่น ลดการควบคุมของภาครัฐที่เกี่ยวกับ สถาบันการเงิน เรื่องสภาพแวดล้อมซึ่งเชื่อว่าจะนำไปสู่การลดกำไรของภาคธุรกิจ Joseph Stiglitz (2003)² ในฐานะ Chairman of Economic Advisors สรุปจากกรณีที่มีนักธุรกิจเข้ามาหาเพื่อขอความช่วยเหลือว่า

3.1 นักธุรกิจคัดค้านการให้ช่วยเหลือกับอุตสาหกรรมอื่นยกเว้นแต่อุตสาหกรรมตัวเองเช่นมีการแข่งขันที่ไม่ยุติธรรมจากต่างประเทศ

3.2 นักธุรกิจทุกคนเห็นด้วยกับการแข่งขันยกเว้นในอุตสาหกรรมที่ตัวเองอยู่ เช่นการแข่งขันจะทำให้เกิดผลเสียบางประการ

3.3 เห็นด้วยกับการมีความโปร่งใสในการประกอบการ ยกเว้นแต่ในอุตสาหกรรมตัวเอง เช่นกลัวจะทำให้เสียความได้เปรียบ

4. การขายกิจการของรัฐให้กับภาคเอกชน ซึ่งกิจการดังกล่าวได้แก่สาธารณูปโภค ธนาคาร รถไฟ ทางด่วน โรงเรียน มหาวิทยาลัย ไฟฟ้า โรงพยาบาล โดยเชื่อว่าจะเพิ่มประสิทธิภาพของกิจการดังกล่าว แต่ความเป็นจริงแล้ว กิจการที่รัฐขายไปส่วนใหญ่จะเป็นกิจการที่มีประสิทธิภาพอยู่แล้ว กลายเป็นการสร้างความมั่นคงให้กับคนเพียงกลุ่มเดียว

5. เปลี่ยนสินค้าที่เรียกว่า “public goods” มาเป็น “private goods” เช่นการให้ประชาชนที่ยากจนหาทางออกเองเกี่ยวกับปัญหาการรักษาสุขภาพเมื่อเจ็บป่วย การศึกษา และปัญหา social security

2.2 ความสัมพันธ์ในกรอบของ Political Economy

การอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจโดยนักเศรษฐศาสตร์ค่าย Keynesian หรือ Neo-liberal มักจะอธิบายโดยตัวแปรต่างๆทางเศรษฐกิจ แต่ปราศจากการศึกษาปัจจัยอื่นเช่นด้านการเมืองซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญ เพราะนโยบายต่างๆต้องอาศัยนักการเมืองในรัฐสภาซึ่งเป็นผู้ออกกฎหมายเพื่อนำนโยบายทางเศรษฐกิจไปใช้ จึงนำไปสู่แนวความคิดที่เรียกว่า Political Economy ซึ่งเน้นการศึกษาที่มีทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง รวมถึง ผลกระทบระหว่างกันของสถาบันทางการเมือง สภาพแวดล้อมทางการเมือง และระบบเศรษฐกิจ

Political economy จะวิเคราะห์ผลกระทบของการเมืองต่อนโยบายและการบริหารเศรษฐกิจของรัฐบาลโดยพิจารณาปัจจัยต่างๆ เช่น ผลการเลือกตั้ง การรวมตัวของพรรคการเมืองในการจัดตั้งรัฐบาล กระบวนการในการตัดสินใจว่าเป็นรัฐเผด็จการ ประชาธิปไตย การตัดสินใจของรัฐบาลว่าใช้เสียงข้างมากหรือเป็นตัดสินใจร่วมกันของพรรคร่วมรัฐบาล นอกจากนี้ Political

² Stiglitz 2003: 106.

economy วิเคราะห์การบริหารจัดการกับวิกฤตการณ์ที่อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เช่น ในเมืองไทยวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจนำไปสู่การเปลี่ยนของรัฐบาลจากรัฐบาลของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธไปเป็นรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย ดังนั้น การวิเคราะห์แบบ Political economy ชี้ให้เห็นถึงความเสี่ยงที่สำคัญที่เกิดขึ้นระหว่างธุรกิจและนักการเมือง เช่น

- อุตสาหกรรมที่มีการกระจุกตัวสูง ทำให้เกิดอำนาจการต่อรองทางการเมืองที่มากเกินไป ทำให้สามารถที่จะข่มขู่รัฐบาลได้เช่น บริษัทที่มีขนาดใหญ่มากหรือที่เรียกว่า too big to fail อย่าง AIG หรือ Citi Corp ถ้ารัฐบาลไม่เข้ามาช่วยจะทำให้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ซึ่งหากรัฐบาลทำตามก็จะก่อให้เกิดปัญหา moral hazard โดยเกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า privatize the benefit, socialize the cost

- การแทรกแซงของรัฐบาลในอดีต ทำให้เกิด moral hazard ทำให้มีการดำเนินการทางธุรกิจที่มีความเสี่ยงสูง เช่น การbail out ในอดีตทำให้มีการคาดการณ์ว่ารัฐบาลจะเข้ามาให้ความช่วยเหลืออีกในอนาคตถ้าเกิดวิกฤตอีก

- การเปิดเสรี การขายรัฐวิสาหกิจ ความสัมพันธ์ที่ไม่โปร่งใสกับนักการเมืองทำให้เกิดการออกกระเปียบหรือการควบคุมที่ไม่ดี ก่อให้เกิดความไม่โปร่งใสและเกิดการคอร์รัปชันได้

- การพึ่งพามากเกินไปของนักการเมืองต่อบริษัทใดบริษัทหนึ่งก่อให้เกิดการคอร์รัปชันได้ นโยบายที่ไม่เป็นกลาง และการบริหารทางเศรษฐกิจที่ผิดพลาด เช่น การที่ lobbyist ให้เงินกับนักการเมืองในสหรัฐฯ ทำให้ออกกฎหมายที่เอื้อประโยชน์กับกลุ่มธุรกิจบางกลุ่ม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดได้แก่ Deregulation of banking industry ที่เป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่วิกฤตทางการเงินของสหรัฐฯและของโลก

2.3 วิกฤตในอดีตที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเงิน

วิกฤตของสถาบันการเงินในอดีตที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา ประเทศไทย หรือในญี่ปุ่นล้วนแต่เกิดจากปัจจัยที่คล้ายคลึงกัน อาทิ

1. การขาดการดูแลที่เหมาะสมในสถาบันการเงินซึ่งอาจมาจากการขาดความเอาใจใส่หรือจากการออกกฎหมายที่เปิดเสรีให้สถาบันการเงิน

2. ความไม่โปร่งใสในระบบและของนักการเมือง

ทั้งนี้ การมีฟองสบู่แตกในตลาดอสังหาริมทรัพย์มักจะนำไปสู่วิกฤตของสถาบันการเงินและในที่สุดนำไปสู่วิกฤตทางเศรษฐกิจ

2.4 วิกฤต (Saving and Loan)ในสหรัฐอเมริกา

สถาบันการเงิน S&L มีกฎหมายควบคุมเพื่อไม่ให้ดำเนินการในกิจกรรมที่เสี่ยงเนื่องจาก

กล่าวหาว่าสถาบันการเงินเหล่านี้ถ้าล้มจะตกเป็นภาระของรัฐบาล ซึ่งเป็นปัญหา moral hazard ที่ถ้า
 กำไร สถาบันการเงินเหล่านี้ก็ได้ไป แต่ถ้าขาดทุนรัฐบาลต้องรับผิดชอบ กฎหมายที่ควบคุมสถาบัน
 เหล่านี้ไม่ให้ปล่อยสินเชื่อกับธุรกรรมที่เสี่ยงเกินไป โดยจำกัดให้ปล่อยแต่่อสังหาริมทรัพย์

วิกฤตใน S&L เริ่มต้นจากการที่ประธานFedเห็นว่าอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐฯสูงเกินไป
 ต้องการลดอัตราเงินเฟ้อในประเทศและสร้างความเชื่อถือให้กับธนาคารกลางว่าจะถือนโยบาย
 ไม่ให้อัตราเงินเฟ้อสูงเกินไป ได้ขึ้นอัตราดอกเบี้ยขึ้นอย่างมากซึ่งประสบความสำเร็จในการลด
 อัตราเงินเฟ้อจาก 13.5% ในปี1980 เป็น 3.5% ในปี 1983อัตราดอกเบี้ยที่สูงขึ้นทำให้สถาบันการเงิน
 อยู่ในฐานะลำบาก เพราะการปล่อยกู้่อสังหาริมทรัพย์ในอดีตนั้น ปล่อยในอัตราที่ต่ำ แต่ต้องจ่ายเงิน
 ผากในอัตราดอกเบี้ยที่สูง

รัฐบาลในขณะนั้นแก้ปัญหาโดยให้สถาบันการเงินสามารถดำเนินกิจกรรมที่เสี่ยงขึ้น ซึ่ง
 กฎหมายใหม่อนุญาตให้สถาบันการเงิน S&L สามารถลงทุนใน Junk bond ปล่อยสินเชื่อกับนัก
 เก็งกำไรและโครงการที่ตนเองไม่เข้าใจในตลาดอสังหาริมทรัพย์ โดยหวังว่ากำไรที่สูงขึ้นจะทำให้
 สถาบันการเงินพ้นจากความลำบากทางการเงิน นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนกฎทางบัญชีเพื่อให้
 สถาบันเหล่านี้ดูดีขึ้น

ฟองสบู่ตลาดอสังหาริมทรัพย์ที่เกิดจากการปล่อยกู้ของสถาบันการเงินให้กับนักเก็งกำไร
 และการลดผลประโยชน์ทางภาษีที่รัฐบาล Reagan เคยให้กับบริษัทอสังหาริมทรัพย์ทำให้ฟองสบู่
 แรกในปี 1988 และนำไปสู่วิกฤตสถาบันการเงิน การที่ฟองสบู่แตกทำให้ธนาคารและสถาบัน
 การเงินไม่แน่ใจว่าทรัพย์สินที่รับจํานองไว้มีมูลค่าเท่าไร ทำให้ลดการปล่อยกู้และหันไปลงทุนใน
 พันธบัตรระยะยาวของรัฐบาล ซึ่งทำให้ธุรกิจขาดสินเชื่อนำไปสู่เศรษฐกิจถดถอยในปี 1991

2.5 วิกฤตการเงินในญี่ปุ่น

ในช่วงตอนปลายของทศวรรษ 1980 เป็นช่วงที่ประเทศญี่ปุ่นมีอัตราการเจริญเติบโตที่สูง มี
 การจ้างงานที่ต่ำ และธุรกิจมีกำไรสูง เป็นช่วงที่ราคาของที่ดินและหุ้นเพิ่มขึ้นสามเท่าซึ่งยากที่จะหา
 เหตุผลทางเศรษฐกิจมาอธิบาย ในช่วงตอนต้นของทศวรรษ 1990 มูลค่าของตลาดหุ้นในญี่ปุ่นมา
 กว่ามูลค่าตลาดหุ้นในอเมริกา ราคาของที่ดินบริเวณพระราชวังโตเกียวมีมูลค่ามากกว่ามูลค่าที่ดิน
 ของรัฐแคลิฟอร์เนียทั้งรัฐ ประเทศญี่ปุ่นอยู่ภายใต้สภาวะของฟองสบู่ Financial Deregulation
 ในช่วง 1980s ของธนาคารญี่ปุ่นที่ยอมให้มีการแข่งขันดอกเบี้ยเงินฝากทำให้ธนาคารมีมาร์จิน
 น้อยลง และเริ่มมีการปล่อยกู้เพิ่มขึ้นอย่างมากในธุรกรรมที่เสี่ยงเช่นภาคอสังหาริมทรัพย์ ลด
 มาตรฐานในการปล่อยกู้เพราะการเพิ่มขึ้นของราคาอสังหาริมทรัพย์ เป็นสาเหตุหนึ่งของฟองสบู่
 ธนาคารกลางญี่ปุ่นมีความกังวลต่อปัญหาฟองสบู่และเริ่มขึ้นอัตราดอกเบี้ยในปี 1990 นโยบายของ

ธนาคารกลางญี่ปุ่นเริ่มได้ผลในปี 1991 ซึ่งทำให้ราคาที่ดินและราคาของหุ้นตกอย่างรุนแรง ซึ่งภายในระยะเวลาไม่กี่ปีราคาหุ้นและอสังหาริมทรัพย์เหลือเพียง 60-70% ธนาคารมีหนี้เสียจำนวนมากแต่ธนาคารไม่รับรู้หนี้เสียเพราะหวังว่าราคาทรัพย์สินจะกลับมาสูงขึ้นอีก ที่จริงแล้วธนาคารมีทุนน้อยกว่าที่ควรจะมีตามกฎหมายแต่ไม่เลือกที่จะเพิ่มทุน เลือกที่จะไม่ปล่อยกู้แทน ประชาชนไม่ใช้จ่าย นอกจากนี้รัฐบาลเข้ามาให้ความช่วยเหลือสถาบันการเงินล่าช้าเพราะประชาชนไม่พอใจที่รัฐบาลจะเข้ามาช่วยสถาบันการเงินที่ก่อปัญหา ปัจจัยเหล่านี้ทำให้นโยบายรัฐบาลที่ใช้ทั้งนโยบายทางการเงินและการคลังเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจไม่ประสบผลสำเร็จ เศรษฐกิจญี่ปุ่นใช้เวลานานมากกว่าจะเริ่มเติบโตอีกครั้ง

2.6 วิฤตสถาบันการเงินในไทย

วิกฤตในไทยคล้ายกับวิกฤตในสหรัฐอเมริกาเพราะมีการปล่อยกู้ที่ไม่โปร่งใส มีเงินทุนจากต่างประเทศที่เข้ามาอย่างต่อเนื่อง ในกรณีของสหรัฐฯเป็นการลงทุนจากประเทศในเอเชียและประเทศส่งออกน้ำมัน ส่วนในไทยมีเงินทุนไหลเข้ามาจากการผลักดันให้มีการเปิดเสรีการค้าเคลื่อนย้ายทุนระหว่างประเทศและส่วนต่างของดอกเบี้ยซึ่งให้ผลกำไรอย่างมากกับบริษัทการเงินและธนาคาร และการมีความสัมพันธ์กับนักการเมือง เช่นในสหรัฐฯมีการล้มกฎหมายควบคุมธนาคาร ชัดขวางการจำกัดไม่ให้ S&L ลงทุนในโครงการอสังหาริมทรัพย์ที่เสี่ยงมากเกินไป ในกรณีไทยมีการละเลยในการทำหน้าที่ การปล่อยกู้ให้กับนักการเมืองในไทย ทั้งนี้ วิฤตสถาบันการเงินในไทยเริ่มจากการเปิดเสรีสถาบันการเงินในปี 1990 และการเปิดเสรีในการเคลื่อนย้ายเงินทุนในปี 1993 และในขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ ทำให้สถาบันการเงินกู้ยืมเงินในต่างประเทศที่มีอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่ามาปล่อยกู้ในประเทศ นอกจากนี้บริษัทใหญ่ในประเทศก็เริ่มกู้เงินจากต่างประเทศโดยตรง โดยการกู้ของบริษัทเหล่านี้มักจะเป็นการกู้ในระยะสั้นที่มีอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าการกู้ระยะยาว ซึ่งตรงกับความต้องการของบริษัทปล่อยกู้ในประเทศเพราะต้องการลดความเสี่ยงเงินที่เข้ามาในระบบอย่างมากทำให้ปริมาณเงินในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างมาก เพราะเงินที่เข้ามาเป็นเงินตราต่างประเทศ ผู้กู้ต้องนำเงินไปแลกเปลี่ยนเป็นเงินบาทที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ผลจากการกู้เงินจากต่างประเทศทำให้ประเทศไทยมีเงินทุนสำรองมากขึ้น ในขณะเดียวกัน ก็ทำให้มีปริมาณเงินในประเทศมากขึ้น การเพิ่มขึ้นของปริมาณเงินทำให้มีการลงทุนด้านก่อสร้างเช่น สำนักงานและอพาร์ทเมนท์ ขณะเดียวกันก็ทำให้มีการปล่อยกู้โดยบริษัทการเงินเพื่อการเก็งกำไรทั้งในตลาดอสังหาริมทรัพย์และตลาดหุ้น

รัฐบาลขณะนั้นสามารถดำเนินการได้หลายวิธี

1. รัฐบาลพยายามรักษาปริมาณเงินในระบบไม่ให้เพิ่มขึ้นโดยการดึงเงินออกจาก

ระบบด้วยการออกพันธบัตรมาขายในตลาดก็จะทำให้อัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นและเป็นสิ่งจูงใจให้เงินทุนต่างประเทศไหลเข้ามาเพิ่มขึ้นอีกทำให้มาตรการรักษาปริมาณเงินให้อยู่ระดับที่ต้องการไม่ได้ผล เงินทุนจากต่างประเทศขณะนั้น ได้ไหลเข้ามาต่อเนื่องซึ่งก่อให้เกิดฟองสบู่ขึ้นในประเทศ

2. อีกวิธีหนึ่งที่รัฐบาลสามารถแก้ปัญหานี้ได้หลายวิธีเช่น การควบคุมให้มีการปล่อยสินเชื่ออย่างโปร่งใส แต่รัฐบาลในขณะนั้นไม่ได้ดำเนินการตรวจสอบการปล่อยกู้อย่างเข้มงวดซึ่งมีสถาบันการเงินหลายแห่งประสบปัญหาในเวลาต่อมาและธนาคารแห่งประเทศไทยต้องเข้าไปแก้ไขปัญหาพร้อมกับดำเนินคดีกับผู้บริหารเหล่านั้น นอกจากนี้ยังมีการทำblacklistที่ห้ามไม่ให้บุคคลเหล่านั้นเข้ามาบริหารในสถาบันการเงินอีกต่อไป

Krugman (2009)³ ได้กล่าวถึงบริษัทการเงินของไทยที่ปล่อยเงินกู้ให้กับนักเก็งกำไรในตลาดอสังหาริมทรัพย์ว่ามีความเชื่อมโยงกับนักการเมือง ซึ่งทำให้บริษัทต่างประเทศปล่อยเงินกู้ให้เพราะเชื่อว่าหากเกิดวิกฤตขึ้นมารัฐบาลคงต้องเข้ามาช่วยอย่างแน่นอน

3. วิธีสุดท้ายคือการเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนเป็นแบบลอยตัวซึ่งขณะนั้น ก็ไม่ได้เปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนเป็นแบบลอยเพราะถ้าหากเปลี่ยนเป็นระบบลอยตัวค่าเงินบาทไทยจะแข็งค่าขึ้นจากการที่เงินไหลเข้ามาในประเทศ ทำให้ความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยน้อยลงเพราะราคาสินค้าไทยจะแพงขึ้นซึ่งส่งผลให้การส่งออกได้น้อยลง ซึ่งจะมีผลกระทบที่สำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของไทยเพราะประเทศไทยนั้นภาคส่งออกเป็นภาคสำคัญที่ขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจไทยเติบโต อีกสาเหตุที่ไม่มีการเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนเพราะนักธุรกิจในขณะนั้นคิดว่าการที่อัตราแลกเปลี่ยนคงที่เป็นสิ่งที่ดีเพราะไม่ต้องห่วงเรื่องความเสี่ยงของอัตราแลกเปลี่ยน

ช่วงต้นปี 1997 ฟองสบู่ในตลาดอสังหาริมทรัพย์เริ่มแตก เมื่อมีการการชะลอตัวของเศรษฐกิจ การชะลอตัวของเศรษฐกิจมาจากสาเหตุหลายประการเช่นผลจากการที่ประเทศจีนลดค่าเงินหยวนในปี 1994 การที่ค่าเงินเยนอ่อนค่าลงอย่างต่อเนื่องเทียบกับเงินดอลลาร์สหรัฐ ตลาดส่งออกจากประเทศไทยซบเซา เช่นตลาดสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ ในปี 1997 การส่งออกของไทยไม่เพิ่มขึ้น ขณะที่การนำเข้าไม่ลดลงทำให้ขาดดุลบัญชีเงินสะพัดอย่างมาก การแตกของฟองสบู่อสังหาริมทรัพย์นำไปสู่วิกฤตของสถาบันการเงิน ปัญหาของสถาบันการเงินและเศรษฐกิจทำให้ต่างประเทศเริ่มขาดความเชื่อถือกับเงินกู้ที่ปล่อยให้ไทย มีการลดเกรดตราสารหนี้ไทยต่ำกว่าเกรดการลงทุน ทำให้มีการไหลออกของเงินทุนเพราะ mutual fund & pension fund จำนวนมากไม่อนุญาตให้ลงทุนในตราสารที่ต่ำกว่า investment grade ประกอบกับการที่ไทยมีการกู้เงินแบบระยะสั้นมากและการลดลงของรายได้จากการส่งออก ทำให้มีการคาดการณ์ว่าไทยต้องลดค่าเงินบาทอย่างแน่นอน (one way speculation) จาก Hedge fund ต่างๆ โดยธนาคารแห่งประเทศไทยได้

³ Krugman 2009: 83.

พยายามแทรกแซงในตลาดแต่ไม่ประสบผลเมื่อสูญเสียเงินสำรองไปเป็นจำนวนมาก ซึ่งในที่สุดต้องลดค่าเงินลง 17% การลดค่าเงินบาทนำไปสู่การล้มละลายของบริษัทจำนวนมาก เพราะเงินที่คู่ที่เป็นเงินดอลลาร์สหรัฐ เมื่อคิดเป็นเงินบาทจะเพิ่มขึ้นอย่างมาก ซึ่งนำไปสู่วิกฤตของเศรษฐกิจประเทศไทย ขณะนั้น ประเทศไทยได้ไปขอความช่วยเหลือจากIMF จำนวน \$17.2 billion ซึ่งเงินที่ได้รับมานั้นได้มาพร้อมกับเงื่อนไขที่ต้องปฏิบัติตาม ซึ่งกำหนดให้มีการขึ้นอัตราดอกเบี้ยและลดการใช้จ่ายของรัฐบาล นโยบายการขึ้นอัตราดอกเบี้ยทำให้บริษัทไม่มีเงินจ่ายหนี้ ทำให้สถาบันการเงินที่ปล่อยกู้ในประเทศมีปัญหามากขึ้น IMF อ้างว่าสาเหตุที่ขึ้นอัตราดอกเบี้ยและลดการใช้จ่ายภาครัฐชั่วคราวนั้น เพื่อไม่ให้เงินทุนไหลออกนอกประเทศ และรักษาความมั่นคงของอัตราแลกเปลี่ยน ในปี 1998 GDP ของไทยลดลง 10.8% เศรษฐกิจไทยฟื้นตัวอย่างเร็วเกิดจากการฟื้นตัวของการส่งออกที่คิดเป็นประมาณ 60% ของ GDP และนโยบายที่ส่งเสริมการบริโภคภายในประเทศเพื่อลดการพึ่งพาต่างประเทศ ในปี 2001,2002,2003,2004 ช่วยให้เศรษฐกิจไทยเติบโตที่อัตรา 2.2,5.3,7.1และ6.3% ตามลำดับ

บทที่ 3 ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “วิกฤตการเงินโลก ผลกระทบและความร่วมมือพหุภาคี: นัยสำคัญต่อการทูตพหุภาคีของไทย” นี้เป็นการศึกษาในเชิงคุณภาพ เชิงพรรณนาเพื่อให้เข้าใจถึงปัจจัยที่นำไปสู่วิกฤตการเงินโลกที่รุนแรงที่สุดนับตั้งแต่เกิดวิกฤตการเงินในช่วง Great Depression ในช่วงปี 1929 และโดย ที่ขณะนี้โลกอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ที่ประเทศต่างๆมีการพึ่งพาและเชื่อมโยงกันและกันโดยใกล้ชิด ดังนั้น ผลกระทบจากภาคการเงินในสหรัฐอเมริกาจึงลุกลามไปสู่ประเทศต่างๆและขยายผลกระทบไปสู่ภาคอื่นๆของเศรษฐกิจส่งผลให้ประเทศต่างๆในทุกภูมิภาคเผชิญความท้าทายในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมจากปัญหาความยากจนและการว่างงานควบคู่ไปกับความท้าทายอื่นๆที่สำคัญเช่นปัญหาโลกร้อน วิกฤตอาหาร พลังงาน สิ่งแวดล้อม สาธารณสุข เป็นต้น ซึ่งภายใต้ปัญหาและข้อจำกัดต่างๆเหล่านี้ความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นสิ่งสำคัญและการทูตพหุภาคีจะมีบทบาทมากขึ้นในการวางกฎระเบียบใหม่ๆของโลก ทั้งนี้วิธีการศึกษาจะประกอบด้วย

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาจะเก็บข้อมูลจากแหล่งต่างๆดังนี้

3.1.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ศึกษาจากเอกสารเช่น ตำราเรียน บทความทางวิชาการในวารสารและหนังสือ หนังสือพิมพ์ ข้อมูลในwebsite

3.1.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่การสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในหัวข้อเรื่องที่ทำการศึกษาทั้งในกระทรวงต่างประเทศและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ เจ้าหน้าที่/ผู้บริหารกระทรวงการคลัง และ/หรือธนาคารแห่งประเทศไทยเพื่อรับทราบแนวคิดข้อมูลปัญหา ข้อเสนอแนะต่างๆเพื่อเป็นส่วนเสริมที่สำคัญต่อข้อมูลจากการวิจัยจากเอกสาร

3.1.3 เอกสารขององค์การสหประชาชาติและเอกสารขององค์กรอาเซียนที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการเงินโลกและประเด็นที่เชื่อมโยงกัน

3.1.4 เอกสารบทสรุปสำหรับผู้บริหารและข้อมูลภูมิหลังของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการเงินโลก

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ภายหลังการจัดเก็บข้อมูลมาเพื่อการศึกษาจากแหล่งต่างๆข้างต้น ผู้ศึกษาจะได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดจากวิกฤตการเงินโลกและผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะต่อประเทศไทย

และพิจารณาเสนอแนะแนวทางและยุทธศาสตร์ของไทยในด้านการทูตพหุภาคี โดยนำกรณีศึกษา การปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของความร่วมมือพหุภาคีในระดับภูมิภาคเพื่อร่วมกันป้องกันปัญหา วิกฤตการเงินของอาเซียนด้วยการขยายความร่วมมือ Chiang Mai Initiative ไปสู่ Multilateral Arrangement ของกลุ่มอาเซียน + 3 และการพิจารณาบทบาทของการทูตพหุภาคีรวมทั้งในระดับ UN ที่ทวีความสำคัญขึ้นในอนาคต เนื่องจากปัญหาที่สำคัญๆของโลกมีความซับซ้อนและเกี่ยวโยง กันจะต้องอาศัยความร่วมมือของประเทศต่างๆในการหาทางแก้ไขและลดผลกระทบร่วมกันทั้งใน ระยะสั้นและระยะยาว

บทที่ 4 ผลการศึกษา

4.1 สาเหตุของวิกฤตทางการเงินโลก

อาจจะกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ของกลุ่มธุรกิจการเงินกับนักการเมืองที่เอื้อประโยชน์ให้กับธุรกิจการเงินและความเชื่ออย่าง Neoliberalism ที่นำไปสู่การ Deregulation of financial sector เป็นปัจจัยสำคัญในสหรัฐอเมริกาที่นำไปสู่วิกฤตทางการเงินและเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกาซึ่งต่อมาขยายไปสู่วิกฤตการเงินและเศรษฐกิจของโลกเนื่องจากเศรษฐกิจโลกมีความ imbalance และสหรัฐฯ มีขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่มากเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของประเทศต่างๆทั่วโลกในขณะเดียวกันมีผู้ลงทุนจากต่างประเทศในตลาดการเงินของสหรัฐฯ ซึ่งมีเครื่องมือทางการเงินใหม่ๆมากมายจึงได้รับผลกระทบอย่างมากและรวดเร็วเมื่อวิกฤตเกิดขึ้น สาเหตุหลักๆมีดังนี้

1. Housing bubble

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศมหาอำนาจทางการเงินที่ทุกประเทศเชื่อมั่นและไว้วางใจในเงินที่ลงทุน เงินทุนจึงได้ไหลจากประเทศต่างๆ เข้าไปลงทุนในสหรัฐฯอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะประเทศในตะวันออกกลางที่เงินเกินดุลจำนวนมากจากการขายน้ำมัน ในขณะเดียวกันประเทศในเอเชีย (ที่ถูกเก็งกำไร โดย Hedge fund และมีเงินทุนไหลออกจำนวนมากเพราะขาดความเชื่อมั่นว่าประเทศในเอเชียจะมีเงินตราต่างประเทศมาใช้หนี้ เพราะมีการกู้เงินระยะสั้นจำนวนมาก เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าประกอบกับการลดค่าเงินของประเทศจีน และญี่ปุ่น ทำให้การส่งออกลดลงและในที่สุดนำไปสู่วิกฤตทางเศรษฐกิจ) ได้มีการสะสมเงินสำรองต่างประเทศอย่างมากมาเพื่อป้องกันตัวเองจากวิกฤตในอดีต เงินตราต่างประเทศจำนวนมากเหล่านี้ได้ถูกนำไปลงทุนในประเทศสหรัฐฯอย่างต่อเนื่องทำให้อัตราดอกเบี้ยระยะยาวต่ำ⁴ ทำให้เกิดการเก็งกำไรในตลาดอสังหาริมทรัพย์เพื่อหวังผลตอบแทนที่สูงกว่าการลงทุนในพันธบัตรรัฐบาล (ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าว ไม่ต่างกับตอนที่ประเทศไทยเปิดเสรีตลาดการเงิน ทำให้มีเงินทุนระยะสั้นจำนวนมากไหลเข้าสู่ประเทศไทยและเงินทุนเหล่านี้ได้ถูกนำไปเก็งกำไรในตลาดอสังหาริมทรัพย์)

การที่เงินทุนไหลเข้าอย่างต่อเนื่องสู่ประเทศสหรัฐฯ และการที่ Fed ได้รักษาระดับอัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับต่ำ จาก 6.5% ปี 2000 มาอยู่ที่ 1% ในปี 2004 และการเพิ่มอัตราดอกเบี้ยไม่มากพอก็ได้มีส่วนส่งเสริมการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ ความร้อนแรงในตลาดอสังหาริมทรัพย์

⁴ Baker 2009: 127.

ทำให้ราคาบ้านเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องได้มีการประมาณการว่าราคาบ้านในสหรัฐอเมริกาช่วง 1997-2006 ได้เพิ่ม 124% โดย 22% (2006) เพื่อลงทุน/เก็งกำไร 14% เป็นการซื้อเพื่อเป็นสถานที่ตากอากาศ หรืออีกนัยหนึ่งประมาณ 36% ของบ้านที่มีการซื้อขายไม่ใช่เพื่อการอยู่อาศัย ในขณะที่การซื้อบ้านในปี 2005 ประมาณ 40% ของบ้านที่ซื้อขายไม่ใช่เพื่อการอยู่อาศัย ผู้ซื้อบ้านซื้อขณะที่บ้านอยู่ระหว่างการก่อสร้างแล้วขายต่อเพื่อกำไรโดยไม่เคยเข้าไปอยู่อาศัย

สถาบันการเงินในขณะนั้นคาดว่าราคาบ้านจะขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีการปล่อยโดยไม่รัดกุม มีการสร้างบ้านเพิ่มขึ้นจำนวนมากเพื่อตอบสนองการเก็งกำไรในฟองสบู่ อสังหาริมทรัพย์ ซึ่งในที่สุดนำไปสู่การแตกของฟองสบู่ในที่สุด

2. Credit bubble จากการปล่อยกู้ที่ไม่โปร่งใส

เมื่อราคาบ้านขึ้นโดยต่อเนื่องทำให้คนจำนวนมากไม่ยอมเสียโอกาสการเก็งกำไรจากตลาดมาก โดยไม่กังวลว่าสามารถจะจ่ายเงินกู้ได้หรือไม่ เพราะคิดว่าสามารถกู้เพิ่มจากการเพิ่มขึ้นของราคาบ้านเพื่อนำมาจากส่วนหนึ่งของหนี้ และยังสามารถนำมาเพื่อใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ในขณะที่เดียวกันการแข่งขันปล่อยกู้ได้ก่อให้เกิดการปล่อยกู้อย่างไม่รัดกุมซึ่งต่างจากมาตรฐานที่เคยปฏิบัติกันมา มีการปล่อยกู้ให้กับคนที่รายได้ไม่สูงพอที่จะกู้บ้านได้ มีการปล่อยกู้โดยไม่ตรวจสอบรายได้ ตรวจสอบประวัติการทำงานหรือทรัพย์สิน⁵ มีการปล่อยกู้โดยในระยะสั้นเป็นดอกเบี้ยคงที่อัตราต่ำ จ่ายแต่ส่วนของดอกเบี้ยระยะหนึ่งแล้วค่อยเริ่มจ่ายเงินต้น แต่หลังจากนั้นระยะหนึ่งก็จะมี การปรับอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้นซึ่งทำให้ไม่สามารถจ่ายเงินกู้เพราะอาจต้องจ่ายเงินค่างวดเป็นสองเท่า มีการปล่อยเงินกู้โดยไม่ต้องมีเงินคาวน⁶ มีการช่วยกรอกประวัติและฐานะการเงินที่ไม่จริง เพื่อให้สามารถปล่อยกู้ได้ กับผู้ที่ต้องการเก็งกำไรหรือผู้ที่ถูกหลอกให้กู้เงินเพราะพนักงานการเงินหวังรับค่า fee ที่จะให้สถาบันบางแห่งมีนโยบายผลักดันปล่อยกู้ให้มากที่สุดทั้งที่รู้ว่าในที่สุดผู้กู้จะไม่สามารถจ่ายคืนได้ เพราะเชื่อว่าราคาบ้านจะขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ผู้บริหารสถาบันการเงินแห่งหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์กับ The New York Times ว่า สถาบันการเงินของตนเองปล่อยกู้โดยไม่มีค่า Fee จึงไม่ประสบปัญหาจากวิกฤตครั้งนี้จาก Subprime mortgage โดย Subprime mortgage หรือเงินกู้ด้อยคุณภาพในสหรัฐฯ ได้เพิ่มจาก 35 billion (5%) ปี 1994 เป็น 600 Billion (20%) ในปี 2006

3. Securitization

Securitization ทำให้ผู้ปล่อยกู้ไม่สนใจถึงคุณสมบัติของผู้กู้⁶ เพราะผู้ปล่อยกู้ไม่ได้เป็นผู้ที่มีความเสี่ยงจากการปล่อยกู้ เพราะเงินกู้ดังกล่าวได้ถูกขายให้กับผู้ลงทุนรายอื่นจากการ

⁵ Ehrenreich 2009: 123.

⁶ Baker 2009: 128.

securitization ในรูปของหลักทรัพย์ที่เรียกว่า mortgaged-backed security ซึ่งให้ผลตอบแทนที่สูง จึงมีเงินเข้ามาลงทุนจำนวนมากระหว่างที่ฟ้องสบูยังไม่ได้แก้คดี โดย MBS ได้รับการจัดความน่าเชื่อถือจากสถาบันจัดอันดับเครดิต

4. Credit rating ที่ไม่โปร่งใส

ผู้ลงทุนและสถาบันการเงินลงทุนใน MBC เพราะเชื่อถือในการจัดอันดับความน่าเชื่อถือของสถาบันเหล่านี้ ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ conflict of interest เพราะสถาบันจัดอันดับความน่าเชื่อถือ ดังกล่าวได้รับค่าตอบแทนจากผู้ที่ต้องการจะขาย MBC ถ้าหากผู้จัดอันดับความน่าเชื่อถือจัดอันดับไม่ดี ผู้ขาย MBC ก็จะไม่ให้สถาบันดังกล่าวจัดอันดับต่อไปและไปให้ผู้จัดอันดับรายอื่น ผู้จัดอันดับจึงพยายามจัดอันดับของ MBC เพื่อเอาใจผู้ขาย MBC นอกจากนี้บางครั้งผู้จัดอันดับก็ไม่เข้าใจหรือทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ MBC ที่ตนจัดอันดับ⁷ ให้มีความน่าเชื่อถือที่ดีแสดงให้เห็นว่ามี ความไม่โปร่งใสเกิดขึ้น

5. Deregulation

นโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้กลไกของตลาดทำงานโดยมีการแทรกแซงจากรัฐบาลน้อยที่สุดและการ Lobby จากสถาบันการเงิน ทำให้มีการยกเลิก Glass-Steagall Act ในปี 1999⁸ โดยข้ออ้างในการเรียกร้องให้เลิกกฎหมายคือต้องการได้ประโยชน์จาก economy of scope กล่าวคือการได้ประโยชน์จากการทำธุรกรรมที่หลากหลายคล้ายๆกัน กฎหมายดังกล่าวได้ถูกตราขึ้นหลังจาก Great Depression เพื่อแยกส่วนที่เป็นธนาคารออกจากส่วนที่เป็นพาณิชย์กิจ ซึ่งมีพฤติกรรมที่เสี่ยงกว่า และมีหน้าที่ในการจัดอันดับความน่าเชื่อถือ การยกเลิกกฎหมายดังกล่าวทำให้เกิด conflict of interest ทำให้มีการจัดอันดับที่ไม่เที่ยงตรงหรือการอนุมัติเงินกู้ที่เสี่ยงสูงเพื่อให้ฝ่าย investment ได้โครงการ ซึ่งสามารถทำเงินได้มาก เช่นไม่มีการรวมของกิจการ merger หรือเมื่อรวมตัวแล้วไม่ประสบความสำเร็จต้องล้มละลาย investment bank ได้เงินจากบริการเสมอ นอกจากนี้ยังทำให้สถาบันการเงินที่เกิดจากการรวมตัวของทั้งสองส่วนมีความเสี่ยงสูงขึ้น เนื่องจากกิจกรรมทางด้านพาณิชย์กิจมีความเสี่ยงที่สูงกว่าเนื่องจากไม่มีกฎหมายที่เข้มงวดควบคุมเหมือนธนาคาร มีการกู้เงินระยะสั้นแต่ปล่อยกู้ระยะยาว และมีกิจกรรมที่เสี่ยงเพราะเชื่อว่าจะมีการ bail out จากรัฐบาลจากตัวอย่างของกรณีวิฤต saving and loan ในอดีต นอกจากนี้การยกเลิกกฎหมายที่ควบคุม debt to net capital ratio ของ Investment bank ในสัดส่วน 12:1 ในปี 2004 โดย SEC

⁷ Stiglitz 2009: 192.

⁸ Stiglitz 2009: 192.

⁹ Stiglitz 2003:160.

(Security Exchange Commission) ทำให้มีการเพิ่มความเสียงเพิ่มขึ้นจากการกู้ยืมโดยสัดส่วนดังกล่าวได้เพิ่มขึ้นเป็น 40:1 โดยหวังที่จะมีกำไรมากขึ้นจากการที่สามารถลงทุน MBS มากขึ้น

6. Government policy

ในปี 1977 รัฐบาลของประธานาธิบดี Carter ได้ผ่านกฎหมาย Community Investment Act ที่ได้กำหนดให้ธนาคารให้เปิดสาขาในบริเวณที่มีรายได้น้อย โดยกำหนดสัดส่วนที่ต้องปล่อยกู้ให้กับ ธุรกิจและ mortgage ในบริเวณนั้น จุดมุ่งหมายเพื่อให้มีการปล่อยกู้กับคนที่มีรายได้น้อยในตัวเมืองซึ่งมีปัญหาการจ่ายคืน

ในปี 1995 Fannie Mae & Freddie Mac ซึ่งเป็นบริษัทที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลทำหน้าที่ซื้อ mortgage จากผู้ปล่อยกู้แล้ว ทำการ securitize เงินกู้เหล่านี้เพื่อขายต่อให้กับผู้ลงทุน ได้รับเป้าหมายจาก HUD (Federal Housing and Urban Development) ว่าอย่างต่ำ 42% ของ mortgage ที่ซื้อต้องมาจากผู้กู้ที่มีรายได้น้อยกว่า median และได้เพิ่มเป้าหมายเพิ่มขึ้นเป็น 52% ในปี 2005

นโยบายของรัฐบาลดังกล่าวได้มีส่วนผลักดันให้มีการปล่อยกู้ให้กับคนที่มีรายได้น้อยมากขึ้นและนำไปสู่ วิกฤตอสังหาริมทรัพย์และวิกฤตการเงินและเศรษฐกิจในที่สุด

4.2 ผลกระทบของวิกฤตการเงินครั้งนี้ต่อเศรษฐกิจสหรัฐฯ

การที่ฟองสบู่แตกในตลาดอสังหาริมทรัพย์ได้นำไปสู่วิกฤตในภาคการเงิน โดยบริษัทยักษ์ใหญ่ทางการเงิน Lehman Brother ได้ล้มละลายลงซึ่งส่งผลทำให้เกิด วิกฤตทางด้านสินเชื่อในตลาดการเงิน ไม่มีใครยอมปล่อยสินเชื่อเพราะไม่มีความแน่ใจในบริษัทอื่นว่าจะมีทรัพย์สินที่ไม่ก่อรายได้น่าไว้วางใจและสามารถจะฝ่าวิกฤตได้หรือไม่รัฐบาลสหรัฐฯต้องเข้าไปช่วยเหลือกลุ่ม Citigroup & AIG เพราะกลัวว่าการล้มของทั้งสองบริษัทจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจสหรัฐฯนี้เอง จากบริษัททั้งสองจัดอยู่ในพวก Too big to fail การที่รัฐบาลเข้าไปช่วยบริษัทก่อให้เกิด Moral Hazard¹⁰ ซึ่งก่อปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจระยะยาว เพราะ บริษัทเหล่านี้มีแนวโน้มทำธุรกรรมที่เสี่ยงเนื่องจากหากมีกำไรก็จะเป็นของบริษัทและผู้บริหาร หากขาดทุนรัฐบาลหรือผู้เสียหายเป็นผู้รับผิดชอบ ทำให้รัฐบาลของประธานาธิบดี Obama ประกาศที่จะปฏิรูประบบการเงินเพื่อป้องกันปัญหา Moral Hazard ในอนาคต

อัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจสหรัฐฯในปี 2009 คาดว่าจะติดลบประมาณ 2.7 % ซึ่งลดลงมากที่สุดนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองโดยติดลบประมาณ 6.3 % & 5.7 % ในไตรมาสที่สี่ปี 2008 และไตรมาสที่หนึ่งปี 2009 และคาดว่าจะติดลบ 2 % ในไตรมาสที่สอง และการเติบโตเป็น

¹⁰ Stiglitz 2007: 217.

บวกในไตรมาสที่สามและสี่ อัตราการว่างงาน 10 % ในปี 2009 ทั้งนี้ สาเหตุที่การฟื้นตัวในการบริโภคเป็นไปอย่างล่าช้าเนื่องจากความมั่งคั่งของเศรษฐกิจสหรัฐได้ลดลงอย่างมากจากการลดลงของราคาบ้านและราคาของหุ้น ตามรายงานของธนาคารกลางสหรัฐ โดยความมั่งคั่งได้ลดลง \$1.3 trillion

4.3 มาตรการในการแก้วิกฤตที่สำคัญของสหรัฐฯ ประกอบด้วย

1. สหรัฐอเมริกาได้มีการลด Fed Fund rate จนเกือบ 0% เพื่อที่จะกระตุ้นการลงทุนและการใช้จ่าย ตลอดจนเพื่อให้คนที่มีการปรับสัญญาเงินเพื่อซื้อบ้านสามารถที่จะจ่ายเงินค้างงวดได้เพราะจ่ายอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำลง
2. Fed ได้มีการปล่อยกู้ให้กับสถาบันการเงินเช่น ธนาคาร บริษัทการเงิน mutual fund บริษัทประกัน รวมทั้งสถาบันที่ให้กู้กับผู้ที่มียาได้ต่ำเพื่อที่อยู่อาศัย อย่าง Fannie Mae and Freddie Mac โดยเอาหลักทรัพย์ต่างๆค้ำประกัน
3. กระทรวงการคลังเพิ่มทุนให้กับสถาบันการเงินโดยการเข้าไปถือ preferred stock เช่น ใน Citigroup และมีการ convert เป็นหุ้นสามัญบางส่วนภายหลัง
4. Fed ซื้อ MBS (mortgage-backed security) จากสถาบันการเงิน อย่างเช่น ธนาคาร, AIG, Fannie Mae & Freddie Mac
5. เข้าไปช่วยประกันความเสี่ยง (loss sharing) ให้กับสถาบันการเงินอย่าง Citigroup โดยประกันความสูญเสียจากหลักทรัพย์ commercial and residential securities ที่ถือโดย Citigroup หลังจากที่ Citigroup รับความสูญเสียถึงจุดหนึ่ง โดยรับ preferred stock ของ Citigroup เป็นค่าตอบแทน
6. สร้างความมั่นใจให้ตลาดโดยประกาศว่าจะให้การสนับสนุนสถาบันการเงินในเรื่องของทุนและสภาพคล่องเพื่อให้สถาบันการเงินสามารถให้สินเชื่อเพื่อให้เศรษฐกิจฟื้นตัว
7. เพิ่มการประกันเงินฝากจาก หนึ่งแสนเหรียญต่อคนเป็นสองแสนห้าหมื่นเหรียญต่อคน
8. ให้สินเชื่อกับบริษัทที่เข้าไปซื้อสถาบันการเงินที่จะล้มอย่างเช่น JPMorgan Chase เข้าไปซื้อ The Bear Stearns
9. มีการการันตีกับการลงทุนในสถาบันต่างๆเช่นการรันตี senior debt ในสถาบันที่ประกันโดย FDIC การรันตี การลงทุนใน money market mutual fund
10. เพิ่มการใช้จ่ายและการลดภาษีโดยรัฐบาลของประธานาธิบดี Bush ได้จ่ายเงินภาษีคืนแก่ผู้เสียภาษีคิดเป็นเงินประมาณ \$150 billion โดยสองในสามของจำนวนเงินจะเป็นเงินคืนภาษีให้แก่ครอบครัวและอีกหนึ่งในสามจะเป็นการจูงใจให้กับธุรกิจเพื่อการลงทุนในโรงงานและ

เครื่องจักรใหม่ รัฐบาลของประธานาธิบดี Obama มีแผนกระตุ้นเศรษฐกิจที่ใช้เงิน \$789B ซึ่งเป็น การใช้จ่ายเกี่ยวกับพลังงาน เทคโนโลยี การศึกษา โครงสร้างพื้นฐาน การรักษาพยาบาล และ ลด ภาษีโดยแยก \$507 billion เป็นงบการใช้จ่ายและ \$282 billion เป็นการลดภาษี

4.4 มาตรการการปรับปรุง regulatory reform ของสหรัฐฯ

1. การปรับปรุงที่เน้นในเรื่อง systematic risk ของระบบการเงินแทนที่จะเป็น ความเสี่ยง ในแต่ละสถาบันการเงิน จะมีการเพิ่มข้อบังคับที่เข้มงวดมากขึ้นเกี่ยวกับ capital and liquidity requirement โดยสถาบันการเงินขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบต่อระบบจะมีการดูแลที่ใกล้ชิดจาก ธนาคารกลาง และจัดตั้ง council of regulators

2. ลดการพึ่งพิงสถาบันจัดอันดับความน่าเชื่อถือ เพิ่มข้อบังคับรายงานของผู้ถือออก asset-backed securities ดำเนินการให้ผู้ที่ทำ securitization หรือผู้เกี่ยวข้องยังคงมีผลประโยชน์หรือความ เสี่ยงในหลักทรัพย์หลังจากที่ขายให้ผู้ลงทุนแล้วเพื่อป้องกันการดำเนินการที่เสี่ยงโดยไม่คำนึงถึงผู้ ลงทุน สร้างกฎสำหรับ derivatives มีการดูแลที่ใกล้ชิดเกี่ยวกับ payment & settlement system

3. มีการป้องกันเพื่อผู้บริโภคและผู้ลงทุน

4. มีระบบจัดการการล้มละลายของบริษัทขนาดใหญ่ที่รัฐบาลไม่ต้องเลือกระหว่างการ bailout & financial collapse

5. ให้มีการปรับปรุงระเบียบและการดูแลทั่วโลก

4.5 ผลกระทบต่อยุโรป

ปัญหาวิกฤตการเงินได้แพร่กระจายเข้าไปในสหภาพยุโรป เนื่องจากบริษัทการเงินและ ธนาคารในสหภาพยุโรปได้มาลงทุนหลักทรัพย์ที่ออกโดยสหรัฐอเมริกา ซึ่งหลักทรัพย์เหล่านี้ต่อมา กลายเป็นทรัพย์สินที่ไม่ก่อรายได้ ทำให้สถาบันการเงินมีปัญหาเหมือนกับสหรัฐอเมริกาและรัฐบาล ในสหภาพยุโรปต้องเข้าไปช่วยเหลือ ซึ่งวิกฤตในสถาบันการเงินได้ส่งผลกระทบรุนแรงต่อ เศรษฐกิจในสหภาพยุโรป นอกจากนี้บางประเทศในยุโรปได้มีฟองสบู่เกิดขึ้นอยู่แล้วจากอัตรา ดอกเบี้ยต่ำ ทำให้มีการปล่อยกู้อย่างมากในอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งส่งผลให้มีการเติบโตในสถาบัน การเงินและภาคก่อสร้าง การแตกของฟองสบู่ในสหรัฐที่ทำให้สถาบันการเงินในสหภาพยุโรปมี ปัญหาและไม่ปล่อยสินเชื่อไปด้วย ทำให้ฟองสบู่ในอสังหาริมทรัพย์ของประเทศต่างๆแตกไปด้วย เช่นในประเทศสเปน ซึ่งทำให้สถานะการณ์เลวร้ายลงกว่าเดิม นอกจากนี้ประเทศในยุโรปที่เงินและมีขนาดเล็กที่เศรษฐกิจเจริญเติบโตจากการกู้เงินมาพัฒนาที่จะประสบปัญหาการหาเงินกู้ด้วย

4.6 ผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลกและการพัฒนาโดยรวม

วิกฤตการเงินได้ขยายไปสู่ภาคเศรษฐกิจและการผลิตอย่างกว้างขวางจนกลายเป็นวิกฤตครั้งสำคัญของโลก ซึ่งตามการคาดการณ์ของ World Bank เศรษฐกิจโลกจะหดตัว 1.7% ในปี 2009 โดยผลกระทบของแต่ละภูมิภาคและประเทศจะแตกต่างกันไป ทั้งนี้ วิกฤตเศรษฐกิจถดถอยจะเพิ่มปัญหาให้กับประเทศกำลังพัฒนาที่เผชิญกับความยากลำบากจากวิกฤตอาหารและพลังงานอยู่แล้ว โดยคาดว่าประชากรโลกกว่า 200 ล้านคนจะกลายเป็นคนจนที่แร้นแค้น (extreme poverty) มีการคาดการณ์ว่าในภูมิภาคเอเชียจะมีคนตกงานถึง 23 ล้านคน เนื่องจากความต้องการสินค้าและกำลังซื้อในประเทศพัฒนาแล้วลดลงและสินค้าต่างๆที่นำเข้าผลิตในเอเชีย

ปัจจัยต่างๆเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาและเป้าหมาย MDGs ของประเทศกำลังพัฒนาโดยการลงทุนจากต่างประเทศลดลง ราคาสินค้าเกษตรลดลง (ชาวไร่ชาวนาขาดรายได้) การท่องเที่ยวหดตัว รายได้รัฐบาลลดลงและเงินremittance ของคนthatไปทำงานนอกประเทศลดลง อัตราแลกเปลี่ยนที่ผันผวน ปัญหาการย้ายถิ่นหนีสินและปัญหาเงินทุนไหลออก(capital flight) เป็นต้น ซึ่งประเทศต่างๆต้องออกมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจในการแก้ปัญหาแต่ประเทศยากจนไม่มีขีดความสามารถในการแก้ปัญหา multiple crises ที่อาจนำไปสู่ปัญหา human crisis และ political conflict ด้วย จึงต้องการความช่วยเหลือและเรียกร้องให้ประเทศพัฒนาแล้วยังคงให้ official development assistance (ODA) ต่อไปและให้ได้ตามเป้าหมายที่เคยสัญญาไว้

4.7 ผลกระทบของวิกฤตเศรษฐกิจการเงินต่อประเทศไทย

ในช่วงต้นของวิกฤตการเงินนั้นประเทศไทยได้รับผลกระทบในภาคการเงินน้อยแต่ต่อมาเศรษฐกิจของประเทศไทยได้รับผลกระทบจากวิกฤตการเงินโลกนี้จากการส่งออกที่ลดลงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อภาคการส่งออกเปรียบเสมือนเครื่องยนต์ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย นอกจากนี้จากการที่ภาคธนาคารระมัดระวังในการปล่อยสินเชื่อมากขึ้น โดยอัตราการขยายสินเชื่อได้ลดลงจาก 11% ในไตรมาสที่ 4 ปี 2551 เป็น 5 % ในไตรมาสที่ 1 ปี 2552 ผลจากวิกฤตเศรษฐกิจนี้จะทำให้เศรษฐกิจไทยในไตรมาสที่ 4 ปี 2551 และไตรมาส ที่ 1 ของ ปี 2552 มีการหดตัว 4.2 % และ 7.1 % ตามลำดับเมื่อเทียบปีต่อปี แต่ถ้าคิดอัตราการหดตัวของเศรษฐกิจในไตรมาสที่ 4 เทียบกับไตรมาสที่ 3 ของปีที่แล้ว เศรษฐกิจมีการหดตัว 6.1 % และเศรษฐกิจมีการหดตัวในไตรมาสแรกของปีนี้ 1.9% เมื่อเทียบกับ ไตรมาสที่ 4 ปี 2552 คาดว่าอัตราการเติบโตจะยังคงติดลบในไตรมาสที่ 2 และ 3 และจะกลับมาเป็นบวกในไตรมาสที่ 4 คาดว่าอัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจในปี 2552 จะติดลบประมาณ 2.7 % จากเดิมที่มีการคาดว่าจะมีการเจริญเติบโตอยู่ที่ประมาณ 2% ภาคการส่งออกซึ่งเปรียบเสมือนเครื่องยนต์ที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจได้ลดลงอย่างมาก โดยในไตรมาสแรกได้

ลดลงกว่า 20% โดยมีการประมาณการว่าจะมีคนตกงานกว่าหนึ่งล้านคน เนื่องจากโรงงานที่ผลิตสินค้าส่งออกต้องลดการจ้างงานเพื่อสามารถให้อยู่รอดได้ ภาคการผลิตเป็นภาคที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบมากที่สุด ในขณะที่ภาคการท่องเที่ยวก็สูญรายได้มหาศาลส่งผลกระทบต่อภาคบริการต่างๆของไทย อาทิ การท่องเที่ยวและธุรกิจท่องเที่ยว

4.8 นโยบายรัฐบาลในการกระตุ้นเศรษฐกิจ

4.8.1 นโยบายทางการเงิน

ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ดำเนินนโยบายทางการเงินในการกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยการลดดอกเบี้ยนโยบายซื้อคืนพันธบัตรหนึ่งวัน ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2551 ลงมาแล้ว 2.5% จนเหลือ 1.25 % ซึ่งอยู่ในระดับต่ำ ธนาคารแห่งประเทศไทยยังสามารถที่จะลดอัตราดอกเบี้ยลงได้อีก นอกจากนี้ธนาคารแห่งประเทศไทยยังมีโครงการให้ค้ำประกันเงินกู้กับบริษัทขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งคาดว่าจะดำเนินการได้ในเดือนพฤษภาคม 2552 โดยโครงการนี้จะร่วมมือกับสถาบันการเงิน โดยให้การค้ำประกันกับลูกค้าเดิมที่ธนาคารมีอยู่แล้วก่อนแล้วค่อยขยายไปสู่ลูกค้าใหม่ที่จะเข้าโครงการ

4.8.2 นโยบายทางการคลัง

รัฐบาลไทยมีแผนที่จะกระตุ้นเศรษฐกิจระยะที่หนึ่ง ซึ่งมีโครงการใช้จ่ายประมาณ 1 แสนล้านบาท เพื่อเพิ่มการใช้จ่ายของประชาชน เช่นการให้เงินสองพันบาทกับเก๋าด้านครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ โครงการเหล่านี้จะเริ่มเห็นผลของมาตรการนี้ในช่วงเดือนเมษายน ถึงสิงหาคมปีนี้

ส่วนแผนกระตุ้นเศรษฐกิจระยะที่สองนั้นจะลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะการสร้างถนน และรถไฟฟ้า แหล่งน้ำ พัฒนาการศึกษาและการสาธารณสุข โดยจะมีการจ้างงานเพิ่มขึ้นประมาณ 1.5-2 ล้านคน

ส่วนแผนกระตุ้นระยะที่สาม รัฐบาลได้มอบหมายให้ สศช. ไปทำการศึกษาเพื่อปรับโครงสร้างพื้นฐานของไทยให้แข็งแกร่งขึ้น โดยจัดทำให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ทั้งนี้รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายแบบขาดดุลงบประมาณในปี 2552 ประมาณ 3.8% และขาดดุลงบประมาณ 6.5% ในปี 2553 จากแผนการกระตุ้นเศรษฐกิจ

4.9 ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อแก้ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจการเงิน

4.9.1 การร่วมมือของประเทศ G8

เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2009 รัฐมนตรีคลังของกลุ่มประเทศ G-8 (แคนาดา

ฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกาและสหพันธรัฐรัสเซีย) ได้ประชุมกันที่กรุงโรม เพื่อหาแนวทางรับมือกับวิกฤตครั้งนี้และหาข้อเสนอต่อที่ประชุม G-20 ที่จะมีการขึ้นที่ลอนดอนในเดือน เมษายน โดยเห็นว่าต้องเรียกความเชื่อมั่นต่อระบบการเงินโลกคืนมาและหลีกเลี่ยงมาตรการกีดกันทางการค้า เร่งการเจรจาการค้ารอบโดฮา สนับสนุนให้ประเทศกำลังพัฒนาเข้าถึงแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการค้า เป็นต้น

ต่อมารัฐมนตรีคลังของประเทศ G8 ได้ประชุมที่เมือง Lecce ทางตอนใต้ของอิตาลีและมีแถลงการณ์ผลการประชุมเมื่อวันที่ 14 June 2009 ว่า

1. G8 ยังคงให้ความสำคัญกับการร่วมมือกันเพื่อทำให้สถาบันการเงินมีความมั่นคงและกระตุ้นเศรษฐกิจเพื่อให้เศรษฐกิจกลับมาเติบโต
2. G8 จะยังคงดำเนินการเพื่อลดผลกระทบต่อการจ้างงานและจะดำเนินการให้มีการจ้างงานมากที่สุดตามศักยภาพ
3. ดำเนินการให้มีเศรษฐกิจโลกที่เข้มแข็งที่ยั่งยืน โดยการกระตุ้นเศรษฐกิจ และการปล่อยสินเชื่อ ดูแลเรื่องสภาพคล่องและทุนของธนาคาร โดยพิจารณาถึงความยั่งยืนในเรื่องของงบประมาณและภาวะเงินเฟ้อ
4. เตรียมการสำหรับการลดมาตรการฉุกเฉินเมื่อแน่ใจในการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ ซึ่งจะขอความร่วมมือจาก IMF ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว
5. ในระยะยาวจะมีการพัฒนากรอบของหลักการและมาตรฐานในการควบคุมการดำเนินธุรกิจและการเงินระหว่างประเทศโดยให้สถาบันระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องติดตามในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุข้อตกลง
6. G8 รอคอยความก้าวหน้าของ G20 ในการต่อสู้เกี่ยวกับ Tax heaven และการร่วมมือกันในเรื่องการฟอกเงิน และแหล่งเงินของผู้ก่อการร้าย
7. ดำเนินการให้มีการเจริญเติบโตที่ยั่งยืนในระยะยาวละเว้น Protectionism และดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของ Doha Development Round
8. ดำเนินการอย่างรวดเร็วในเรื่อง trade finance เพื่อให้การค้าระหว่างประเทศกลับมา
9. ห้ามมาตรการที่ปรับปรุงการทำงานและความโปร่งใสใน commodity market
10. จัดหาทรัพยากรให้ IMF ในการขยายความสามารถในการปล่อยกู้และมุ่งมั่นในการดำเนินการตาม London Summit Commitment

เมื่อวันที่ 8-10 กรกฎาคม ศกนี้ ได้มีการประชุมสุดยอดผู้นำของประเทศ G-8 ณ เมือง L'Aquila ประเทศอิตาลี โดยในส่วนที่เกี่ยวกับวิกฤตการเงินโลก ได้ยืนยันข้อตกลงตามที่ประชุมสุด

ยอด G-20 ที่กรุงวอชิงตันและกรุงลอนดอน โดยสนับสนุนการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลก การปรับปรุงระบบการเงินโลก การละเว้นมาตรการกีดกันทางการค้า ความสำเร็จของการเจรจา Doha Development Round ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนา นอกจากนี้ ได้เน้นความสำคัญในการส่งเสริม การจ้างงานและ social protection และที่ประชุมได้ตกลงจะเพิ่มเงินให้ความช่วยเหลือต่อทวีปแอฟริกาจาก \$ 15 billion เป็น \$ 20 billion

4.9.2 ความร่วมมืออาเซียน +3 ผ่าน Chiang Mai Initiative Multilateralised (CMIM)

นับตั้งแต่เอเชียประสบวิกฤตเศรษฐกิจการเงินช่วงปี 1997 ภูมิภาคอาเซียนได้ร่วมมือกันเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นอีกในอนาคต โดยในการประชุมรัฐมนตรีคลังอาเซียน+3 ครั้งที่ 2 ในเดือนพฤษภาคมปี 2000 ที่จังหวัดเชียงใหม่ที่ประชุมเห็นชอบการจัดทำมาตรการริเริ่มเชียงใหม่ (Chiang Mai Initiative-CMI) เพื่อส่งเสริมสภาพคล่องทางการเงิน หากประเทศสมาชิกประสบปัญหาโดยการสร้างเครือข่ายความตกลงทวิภาคีแลกเปลี่ยนเงินตรา (Bilateral Swap Arrangement-BSA) ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน 5 ประเทศ (มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย) และประเทศ +3 (จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้) ซึ่งในปัจจุบันมีวงเงินกู้ยืมโดยรวม 8 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ ต่อมาได้มีการเห็นชอบให้ศึกษาแนวทางที่จะทำข้อตกลงพหุภาคีสำหรับความร่วมมือด้านการเงิน “CMI Multilateralization (CMIM)” โดยในเดือนพฤษภาคม ปี 2007 ที่ประชุม รมต คลังอาเซียน+3 ที่ประเทศสเปน ได้เห็นชอบการจัดตั้ง Self-Managed Reserved Pooling Arrangement (SRPA) ในจำนวนไม่น้อยกว่า 8 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยอาเซียนจะสมทบร้อยละ 20 และประเทศ +3 จะสมทบร้อยละ 80 เพื่อพัฒนาความร่วมมือด้านการเงินทวิภาคีภายใต้ CMI ไปสู่ความร่วมมือพหุภาคีในระดับภูมิภาค

ในช่วงที่วิกฤตการเงินในสหรัฐเริ่มส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในเอเซียในเดือนกันยายน/ตุลาคม 2008 นั้น ประเทศอาเซียนได้มีการประชุมสุดยอดอาเซียน+3 อย่างไม่เป็นทางการขึ้นเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2008 ที่กรุงปักกิ่ง (ในช่วงการประชุม Asia-Europe - ASEM) เพื่อหารือเกี่ยวกับวิกฤตการเงินที่ก่อตัวในสหรัฐครั้งนี้โดยที่ประชุมอาเซียน +3 เห็นชอบให้เร่งรัดการจัดตั้ง SRPA โดยในเดือน พฤศจิกายน 2008 ที่ประชุมรัฐมนตรีคลังและผู้ว่าการธนาคารกลางของอาเซียน+3 ที่ประเทศญี่ปุ่นได้ให้ขยายวงเงิน CMIM จาก 8 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐเป็น 1.2 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ

ในช่วงการประชุมรัฐมนตรีคลังอาเซียน + 3 สมัยพิเศษที่จังหวัดภูเก็ตเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2009 ที่ประชุมเห็นชอบกับข้อเสนอการขยายวงเงินดังกล่าวและเห็นชอบให้มีการเสริมความแข็งแกร่งให้กับระบบติดตามตรวจสอบโดยให้มีการจัดตั้ง “ an independent regional surveillance unit” เพื่อติดตามสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ และความพยายามต่างๆของ CMIM นี้

นอกจากนั้น ที่ประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2009 ที่หัวหน้าผู้นำได้ย้ำถึงความสำคัญและความเร่งด่วนในการจัดตั้ง CMIM ให้บรรลุผลโดยเร็ว ซึ่ง CMIM นี้ได้รับการยอมรับจากเวทีต่างๆว่าเป็นแนวทางหนึ่งของการร่วมมือระดับภูมิภาคที่จะสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันแก้ไขปัญหาสภาพคล่องในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจการเงินได้อย่างดีจนได้รับการกล่าวถึงอยู่เสมอรวมทั้งในรายงานของ Commission of Experts ของ UN ที่มี Prof. Stiglitz เป็นประธานและนายกรัฐมนตรีไทยในฐานะประธานอาเซียนก็ได้นำเสนอเรื่องนี้ให้ที่ประชุม G-20 London Summit ทราบ ทั้งนี้ ประเทศอาเซียน+3 ได้มีเงินทุนสำรองระหว่างประเทศรวมกันประมาณ 3.5 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐหรือมากกว่าครึ่งหนึ่งของทุนสำรองทั่วโลก โดยประเทศจีนมีเงินทุนสำรองสูงถึงเกือบ 2 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ

อนึ่งการจัดตั้งกองทุนสำรองพหุภาคี (CMIM) เป็นคนละส่วนกับความตกลงแลกเปลี่ยนเงินตราทวิภาคี (BSA) ซึ่งเป็นความร่วมมือที่มีอยู่แล้วภายใต้ CMI ด้วยวงเงินรวมประมาณ 8 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และความร่วมมือทวิภาคีดังกล่าวจะยังมีต่อไปตามความประสงค์ของสมาชิกที่มีความตกลงทวิภาคีดังกล่าวหรือจนกว่าสัญญาจะหมดอายุ อย่างไรก็ตามเมื่อ CMIM ได้มีการจัดตั้งเรียบร้อยแล้ว ความจำเป็นของ BSA ก็จะหมดไป

4.9.3 ความร่วมมือของประเทศ G-20

เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2008 ผู้นำกลุ่มประเทศ G-20 ซึ่งมีขนาดเศรษฐกิจรวมกันคิดเป็นร้อยละ 85 ของโลกได้พบกันที่กรุงวอชิงตัน สหรัฐอเมริกาเพื่อหารือการแก้ไขและรับมือปัญหาเศรษฐกิจและการเงินของโลก ซึ่งเป็นการประชุมสุดยอดผู้นำครั้งแรกหลังวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อทศวรรษก่อน โดยมีการหารือหัวข้อหลักที่สำคัญได้แก่ (1) นโยบายการลงทุนที่ก่อให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (pro-growth investment policy) (2) การปรับปรุงกฎระเบียบทางการเงินเพื่อให้มีการควบคุมที่เหมาะสม (3) การปฏิรูปสถาบันการเงินระหว่างประเทศ (4) การยืนยันหลักการค้าเสรี (5) การปฏิเสชการกีดกันทางการค้าและเรียกร้องให้การเจรจาอบโตสาบรรลุข้อสรุปโดยเร็ว นอกจากนี้ประเทศกลุ่ม G-20 ยืนยันจะไม่เพิ่มอุปสรรคต่อการค้าสินค้าและบริการและการลงทุนในรอบ 12 เดือน (6) เห็นว่าวิกฤตการเงินนี้กระทบต่อประเทศกำลังพัฒนา จึงยืนยันการให้ความช่วยเหลือต่างๆตามพันธกรณีที่เคยมีไว้ ที่ประชุม G-20 ได้ร่วมกันกำหนดแผนปฏิบัติงานอีกด้วย (Action Plan to Implement Principles for Reform) โดยแบ่งแผนเป็นระยะสั้นและระยะกลาง

ต่อมาเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2009 ได้มีการประชุม G-20 London Summit ขึ้นในหัวข้อ “Stability, Growth, Jobs” ซึ่งได้มีการขยายจำนวน ผู้เข้าร่วมประชุมให้ครอบคลุมมากขึ้น อาทิการเพิ่ม สเปน เนเธอร์แลนด์ สาธารณรัฐเช็ก (ในฐานะประธาน EU) ไทย(ในฐานะประธาน

ASEAN) และเอธิโอเปีย (ในฐานะประธาน New Partnership for Africa's Development –NEPAD) โดยผลของการประชุมที่สำคัญประกอบด้วย

(1) การเพิ่มเงินทุนสนับสนุนการดำเนินนโยบายการคลังของประเทศต่าง ๆ จำนวน 1.1 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยแบ่งเป็น

(ก) การเพิ่มเงินทุนให้กองทุนการเงินระหว่างประเทศจำนวน 5 แสนล้านดอลลาร์ (เพิ่มจากการตกลงที่ G-20 กรุงวอชิงตันโดยจากเดิม 2.5 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐเพิ่มขึ้นอีก 7.5 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ)

(ข) การเพิ่มเงิน Special Drawing Right (SDR) จากกองทุนการเงินระหว่างประเทศจำนวน 2.5 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ

(ค) การเพิ่มเงินให้ความช่วยเหลือการค้าระหว่างประเทศจำนวน 2.5 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ

(ง) การเพิ่มเงินสนับสนุน Multilateral Development Banks (MDBs) จำนวน 1 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ

นอกจากนี้ ได้ตกลงให้ใช้เงินกำไรจากการขายทองคำในคลังสำรองของ IMF เพื่อระดมทุนให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศยากจน

(2) การกระตุ้นการเจริญเติบโตและการสร้างงาน

(3) การเสริมสร้างความแข็งแกร่งในการกำกับและควบคุมระบบการเงิน โดยการจัดตั้ง Financial Stability Board (FSB) ขึ้นแทนที่ FSF (Financial Stability Forum) และขยายการดูแลการดำเนินการของ hedge funds และ credit rating agency และการดำเนินการต่อต้าน tax heaven ด้วย

(4) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันการเงินโลกด้วยการเพิ่มเงินทุนอีก 8.5 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐให้กับ International Financial Institutions-IFI และมีกรอบการออกเสียงใน IFI ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ของเศรษฐกิจโลก

(5) การป้องกันไม่ให้เกิดการกีดกันทางการค้าและการส่งเสริมการค้าและการลงทุนระดับโลก

(6) การฟื้นฟูเศรษฐกิจโลกอย่างเท่าเทียมและยั่งยืน โดยยืนยันการที่จะบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals-MDGs) ภายใต้กรอบสหประชาชาติด้วยการระดมเงินทุน 5 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐเพื่อให้ความช่วยเหลือประเทศรายได้น้อย ประเทศกำลังพัฒนาและตลาดใหม่ผ่านกรอบ Vulnerability Financing ของธนาคารโลก และสนับสนุนการพัฒนาด้วย Green Economy เพื่อช่วยแก้ปัญหาโลกร้อนไปด้วย

ในโอกาสที่นายกรัฐมนตรีของไทยได้เข้าร่วมการประชุม G-20 ในฐานะประธานอาเซียน นั้น นายกรัฐมนตรีได้ชี้ให้เห็นผลกระทบของวิกฤตเศรษฐกิจต่อภูมิภาคอาเซียนและอธิบายแนวทางการรับมือกับปัญหาต่างๆที่การจัดตั้งกองทุน Chiang Mai Initiative Multilateralized (CMIM) ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีของความร่วมมือระดับภูมิภาคที่จะลดผลกระทบจากวิกฤตการเงินและเสริมสภาพคล่อง นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีได้เรียกร้องให้ประเทศพัฒนาแล้วช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนารับมือกับผลกระทบด้วย ซึ่งองค์กรเช่น ธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศควรขยายวงเงินและลดเงื่อนไขการให้ความช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาดังด้วย

ผลการตกลงในเรื่องต่างๆของผู้นำ G-20 ณ กรุงลอนดอน ได้รับการตอบรับด้วยดีจากกลุ่มต่างๆ โดยที่ประชุมได้ตระหนักถึงความเร่งด่วนของการแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจและผลกระทบต่อประเทศกำลังพัฒนาโดยสิ่งท้าทายคือการปฏิบัติตามข้อตกลงให้มีผลเป็นรูปธรรม ทั้งนี้การประชุม G-20 ครั้งต่อไปจะจัดขึ้นที่เมือง Pittsburgh ในสหรัฐอเมริกาในเดือนกันยายน 2009 ซึ่งเป็นช่วงของการประชุมใหญ่สมัชชาสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ก จึงเป็นที่น่าจับตามองถึงบทบาทความเชื่อมโยงระหว่างการประชุม G-20 และบทบาทของการประชุมใหญ่สมัชชาสหประชาชาติที่จะเน้นการอภิปรายในเรื่องวิกฤตการเงินและการพัฒนาด้วยเช่นกัน

4.9.4 ความร่วมมือในภูมิภาคละตินอเมริกา

ได้มีการคาดการณ์เศรษฐกิจของประเทศละตินอเมริกาว่าจะลดการเจริญเติบโตจากระดับเจริญเติบโตโดยเฉลี่ย 5.3% ระหว่างปี 2004-2008 มาอยู่ที่ระดับ 0-1% ในปี 2009 ซึ่งผลกระทบเหล่านี้เกิดจากการไหลออกของเงินทุนเนื่องจากขาดความเชื่อมั่นในประเทศลาตินอเมริกาและความต้องการเงินทุนของสถาบันการเงินในประเทศอเมริกา การหดตัวของส่งออกเนื่องจากการหดตัวของเศรษฐกิจโลก และการลดลงของการส่งเงินกลับบ้านเกิดของคนthatไปทำงานต่างประเทศ (remittance)

อย่างไรก็ตามผลกระทบจากวิกฤตการเงินในครั้งนี้ไม่รุนแรงเหมือนกับครั้งที่แล้ว เนื่องจาก ประเทศในแถบนี้ มีเงินสำรองระหว่างประเทศที่สูงซึ่งคาดว่าจะมีประมาณ \$400 billion ในปี 2008 มีระบบแลกเปลี่ยนตราต่างประเทศแบบยืดหยุ่น รัฐบาลมีฐานะการเงินที่ดีจากการเก็บภาษีสินค้าพวก commodities มีหนี้สินที่เป็นเงินดอลลาร์น้อยลง

รัฐบาลในประเทศเหล่านี้ได้ดำเนินนโยบายการเงินแบบผ่อนคลาย มีการปรับค่าของเงินอย่างรวดเร็ว และมีการเพิ่มการใช้จ่ายของรัฐบาลเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ อย่างเช่นประเทศชิลี อย่างไรก็ตามบางประเทศก็มีการลดการใช้จ่ายตามรายได้ภาษีที่ลดลง

รัฐบาลในลาตินอเมริกามีการดำเนินนโยบายที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในแต่ละประเทศซึ่งต่างจากนโยบายของ IMF ที่ใช้นโยบายเดียวกันกับประเทศต่างๆ

ความร่วมมือระหว่างประเทศที่ช่วยลดความรุนแรงของผลกระทบจากวิกฤตนี้เช่น ประเทศเวเนซุเอล่าและอิควาดอร์ได้เซ็นสัญญาการลงทุนกับประเทศจีนเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ประเทศอาร์เจนตินามี swap line กับประเทศจีนเพื่อลดความต้องการเงินดอลลาร์ ส่วนประเทศบราซิลและเม็กซิโกก็ได้มีการตกลง swap line กับประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อเพิ่มเงินสำรองที่เป็นดอลลาร์ ประเทศเม็กซิโกและโคลัมเบีย ได้ขอสินเชื่อจากIMF เป็นเงิน \$47 billion & 10.4 billion ตามลำดับ นอกจากนี้ประเทศ ในภูมิภาคนี้ยังได้รับสินเชื่อจาก World Bank & Inter-American Development Bank

ผลจากการประชุมในเดือนเมษายน 2009 ประเทศ G-20 ได้เรียกร้องให้IMFเพิ่มเงินสินเชื่อเพื่อการพัฒนา \$100 billion เพื่อการค้า \$250 billion และเพื่อทุนสำรอง \$250 billion

ความร่วมมือในประเทศในลาตินอเมริกาด้วยกันก็มีส่วนช่วยลดผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจครั้งนี้ด้วย เช่นการก่อตั้งธนาคารเพื่อการพัฒนาในภูมิภาค (Banco del Sur) ซึ่งคาดว่าจะเริ่มดำเนินการในไม่กี่เดือนข้างหน้า การใช้เงินตราของประเทศในภูมิภาคในการค้าขายระหว่างประเทศในภูมิภาค การลงทุนในพันธบัตรของรัฐบาลในภูมิภาคแทนที่จะลงทุนในพันธบัตรรัฐบาลสหรัฐฯ ซึ่งคล้ายกับ Chiangmai initiative และ Asian Bond ที่ริเริ่ม โดยรัฐบาลไทย

ทั้งนี้ ความร่วมมือของกลุ่มประเทศละตินอเมริกาและแคริบเบียนชื่อกลุ่ม ALBA (The Bolivarian Alternative for the Americas) ในการประชุมสุดยอดเมื่อวันที่ 17 เมษายน ศกนี้ ได้ตกลงให้มีเงินตราของภูมิภาคเรียกว่า the Sucre ไว้ใช้ร่วมกันเป็นทางเลือกใหม่แทนดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งภายใต้ระบบนี้จะมี Regional Monetary Council , Sucre currency , the Central Clearing House และ regional reserve & emergency fund โดยตั้งเป้าจะเริ่มใช้เงินนี้ในช่วงต้นปีหน้าในลักษณะ virtual ก่อนแล้วจึงปรับไปสู่การใช้ sucre เป็น hard currency

4.10 บทบาทขององค์การสหประชาชาติ (UN)

ในยุคโลกาภิวัตน์นี้ องค์การสหประชาชาติได้ให้ความสำคัญต่อประเด็นการพัฒนา โดยเฉพาะการบรรลุเป้าหมาย MDGs ภายในปี 2015 อย่างไรก็ดีปัญหาที่ซับซ้อนเมื่อมีวิกฤตที่สำคัญๆ อาทิ วิกฤตด้านพลังงาน วิกฤตอาหารและปัญหาโลกร้อนต่างส่งผลให้ประเทศกำลังพัฒนาไม่สามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษหรือเป้าหมายMDGs ได้ และยังส่งผลให้มีประชากรที่ยากจนเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ทำให้ล่อแหลมต่อความรุนแรงทางสังคมและความขัดแย้งทางการเมือง ดังนั้น เมื่อวิกฤตการเงินครั้งสำคัญที่ก่อตัวในสหรัฐอเมริกาเริ่มลุกลามขึ้นนั้น ประธานสมัชชาสหประชาชาติ(นาย Miguel d'Escoto Brockmann) ได้จัดการอภิปรายแบบ interactive ระหว่างประเทศสมาชิก UN เป็นการเร่งด่วนขึ้นในเดือนตุลาคม ปี 2008 โดยในการ

อภิปรายครั้งนั้นประเทศสมาชิกจำนวนมากเห็นว่าองค์การสหประชาชาติเป็นเวทีที่มีสมาชิกครบถ้วนถึง 192 ประเทศและวิกฤตการเงินนี้ส่งผลกระทบต่อทุกประเทศทั่วโลก ดังนั้นสมาชิกสหประชาชาติควรได้มีการอภิปรายและมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและการแก้ปัญหาและการปฏิรูปกฎระเบียบต่างๆด้านการเงินรวมถึงการปฏิรูปองค์กรทางการเงินระหว่างประเทศ เช่น IMF & World Bank เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาเช่นนี้อีกในอนาคต โดยเห็นว่าการกำหนดทิศทางโดยกลุ่ม G-8 หรือ G-20 ซึ่งครอบคลุมโลกนั้นไม่เพียงพอ ต้องครอบคลุมความเห็นที่หลากหลายกว่าในลักษณะ “G-192” โดยในโอกาสนั้นประธานสมัชชาฯได้แต่งตั้งให้ศาสตราจารย์ Joseph Stiglitz ผู้ได้รับรางวัลโนเบลเป็นประธานของ The Commission of Experts on Reforms of the International Monetary and Financial System และให้เสนอผลการศึกษาต่อที่ประชุมของ UN ในเรื่องนี้ ในส่วนของประเทศพัฒนาแล้วไม่เห็นด้วยกับการมีบทบาทของ UN โดยเห็นว่า UN ไม่มีอำนาจจะก้าวล่วงการทำงานของ Bretton Wood Institutions ซึ่งได้แก่ World Bank และ International Monetary Fund ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนามองว่าเวที G-192 ของ UN มีความชอบธรรมเพราะปัญหานี้กระทบทุกประเทศในโลกจึงต้องมีการอภิปรายและรับความเห็นอย่าง inclusive จึงจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจได้อย่างแท้จริงทั้งในเชิงเศรษฐกิจการพัฒนาและเชิงสังคมทั้งในระยะสั้น เช่นการระดมทุนเพื่อการพัฒนาและการแก้ปัญหาในระยะยาว เช่นการปฏิรูปโครงสร้างและระบบการเงิน และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

ในส่วนขององค์การสหประชาชาตินั้นมีการดำเนินการดังนี้

1. ข้อเสนอแนะโดยสรุปของ The Commission of Experts on Reforms of the International Monetary and Financial System

1.1 มาตรการเร่งด่วน 10 ประการมีประเด็นที่สำคัญประกอบด้วย

- ประเทศพัฒนาแล้วทุกประเทศควรร่วมมือกันกระตุ้นเศรษฐกิจอย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ ซึ่งประเทศพัฒนาแล้วควรจัดสรรเงิน 1% ของแผนกระตุ้นเศรษฐกิจสำหรับใช้ในประเทศกำลังพัฒนาเพื่อดำเนินมาตรการลดผลกระทบจากการลดลงของการค้าและตลาดการเงิน
- ระดมทุนเพื่อการพัฒนาเพิ่มเติม โดยสร้าง New Credit Facility ขึ้นมาในสถาบันที่มีอยู่เช่น World Bank หรือตั้งสถาบันใหม่ขึ้น โดยให้ประเทศกำลังพัฒนามีส่วนร่วมที่เพียงพอ
- ประเทศกำลังพัฒนาต้องการช่องว่างในการดำเนินนโยบาย (policy space) ซึ่ง IMF ไม่ควรวางเงื่อนไขให้ประเทศกำลังพัฒนาดำเนินนโยบายเสริมวัฏจักรเศรษฐกิจ (pro-

cyclical policies) ในขณะที่ประเทศพัฒนาแล้วกลับดำเนินนโยบายด้านวัฏจักรเศรษฐกิจ (counter-cyclical)

- หลีกเลียงการกีดกันทางการค้า ซึ่งรวมถึงมาตรการทางภาษีและการใช้แผนกระตุ้นเศรษฐกิจ
- การเปิดตลาดประเทศพัฒนาแล้วให้กับสินค้าจากประเทศพัฒนาน้อยที่สุด LDCs
- การเพิ่มความสอดคล้องของนโยบายเศรษฐกิจโลกโดยการจัดตั้งกลไกที่เหมาะสมในระบบสหประชาชาติ ในรูปแบบคณะกรรมการ (panel) เช่นเดียวกับเรื่อง climate change (IPCC) เพื่อเป็นที่ปรึกษาให้กับสหประชาชาติ กับ ECOSOC และองค์กรระหว่างประเทศอื่นๆและสำหรับเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์
- ประเทศกำลังพัฒนาต้องการเงินช่วยเหลือเพิ่มเติมซึ่งใช้ได้อย่างรวดเร็วและไม่มีข้อผูกมัดที่ไม่เหมาะสม ได้แก่การเพิ่มวงเงิน Special Drawing Right (SDR) การขยายความร่วมมือในระดับภูมิภาคอาทิเช่นการขยายสภาพคล่องภายใต้ Chiang Mai Initiative และการให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการ (Official Development Assistance-ODA)

1.2 การปฏิรูประบบการเงินระหว่างประเทศ 10 ประเด็นโดยส่วนสำคัญประกอบด้วย

- ระบบทุนสำรองโลกใหม่ (A New Global Reserve System) คล้าย SDR โดยไม่ได้อาศัยสกุลเงินเพียง 1 หรือ 2 หรือ 3 สกุลเป็นมาตรฐาน (ศาสตราจารย์ Stiglitz เห็นว่าการสำรองเงินในระดับภูมิภาคอาทิ Chiang Mai Initiative ก็เป็นสิ่งที่ควรสนับสนุนเช่นกัน)
- การปฏิรูปการบริหารสถาบันการเงินระหว่างประเทศเช่นเรื่องการลงคะแนนเสียงใน IMF และการจัดสรรส่วนแบ่งและมูลค่าเงินกู้ยืมใน World Bank เป็นต้น
- การมี A Global Economic Coordination Council โดยให้มีระดับเทียบเท่าสมัชชาสหประชาชาติและคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติเพื่อกำกับดูแลการดำเนินงานต่างๆของระบบเศรษฐกิจและการเงินโลก โดยการประชุมระดับผู้นำปีละ 1 ครั้ง ซึ่งกลไกเช่นนี้จะเป็นทางเลือกที่มีความเป็นประชาธิปไตยและครอบคลุมมากกว่ากลุ่ม G-20
- นโยบายด้านตลาดการเงินที่มีการกำกับดูแลด้วยการมี Financial Products Safety Commission การควบคุมดูแล hedge fund การจัดตั้ง Global Financial Regulatory Authority และ Global Competition Authority เป็นต้น

2. บทบาทขององค์กรสหประชาชาติต่อวิกฤตการเงิน

2.1 ภายหลังกวิกฤตทางการเงินเกิดขึ้นในเดือนกันยายน 2008 ประเทศกำลังพัฒนา

ได้ผลักดันข้อความในเรื่องนี้ให้ปรากฏใน Doha Declaration on Financing for Development ระหว่างการประชุมเพื่อติดตามผล Monterrey Consensus ในเรื่องการระดมทุนเพื่อการพัฒนาเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน-2 ธันวาคม 2008 ณ กรุงโดฮา ประเทศกาตาร์ และตกลงให้องค์การสหประชาชาติจัดการประชุมในระดับสูงสุด (conference at the highest level) ในเรื่องวิกฤตทางการเงินและเศรษฐกิจและผลกระทบต่อการพัฒนา ซึ่งนับเป็นความคืบหน้าในการผลักดันบทบาทของสมาชิก UN ต่อวิกฤตการเงินซึ่งถือว่าเป็นประเด็นที่สำคัญยิ่งเพราะเกี่ยวข้องกับปัญหาการพัฒนา อาทิ เรื่องความยากจน การว่างงาน การย้ายถิ่นฐาน การสาธารณสุข การศึกษาและปัญหาสังคมและอื่นๆ ทั้งนี้ ภายหลังจากที่มี Interactive Debate ใน UNGA แล้ว ได้มีการตั้ง Commission of Experts ที่นำโดยศาสตราจารย์ Stiglitz ในเดือนตุลาคม 2008

2.2 สมาชิกสหประชาชาติได้หารือถึงรูปแบบของการจัดการประชุมตลอดจนสารัตถะของการประชุม Financial Crisis ที่ได้ตกลงว่าจะจัดขึ้นระหว่างวันที่ 1-3 มิถุนายน 2009 ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ นครนิวยอร์ก โดยมีการจัดกิจกรรมและการประชุมที่เกี่ยวข้องเป็นระยะๆ เพื่อรับความเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ เกี่ยวกับวิกฤตเศรษฐกิจและการเงิน โดยในระหว่างวันที่ 25-27 มีนาคม 2009 องค์การสหประชาชาติได้มีการประชุม Interactive Thematic Dialogue on Financial and Economic Crisis and Its Impact on Development โดยในช่วงนั้นศาสตราจารย์ Joseph Stiglitz และสมาชิกของ Commission of Experts ได้นำเสนอ Preliminary Recommendations ให้กับที่ประชุมทราบซึ่งข้อเสนอแนะดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานที่ดีสำหรับการประชุมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการเงินรวมทั้งการประชุม World Financial Crisis ของ UN ในเดือนมิถุนายนด้วย

2.3 การประชุม Conference on the World Financial and Economic Crisis and Its Impact on Development ที่กำหนดไว้ระหว่างวันที่ 1-3 มิถุนายน ได้เลื่อนออกไปเป็นระหว่างวันที่ 24-26 มิถุนายน 2009 เนื่องจากประเทศสมาชิกยังไม่สามารถบรรลุการเจรจา outcome document ได้ อย่างไรก็ตามการประชุมเมื่อวันที่ 24-26 มิถุนายน ดังกล่าวมีผู้เข้าร่วมการประชุมในระดับผู้นำ/ประมุขไม่มากโดยไม่มีผู้แทนระดับสูงสุดจากประเทศพัฒนาแล้ว แม้ว่าการประชุมครั้งนี้จะไม่ประสบความสำเร็จสูงสุดตามคาดหวังไว้ แต่ก็มีผลสำคัญสำหรับอนาคตเนื่องจากการปักธงให้สมาชิก “G-192” ของสหประชาชาติเริ่มก้าวแรกที่จะมีส่วนร่วมในการอภิปรายประเด็นและให้ข้อคิดเห็นต่อกระบวนการดูแลและปฏิรูปการดำเนินการ ด้านเศรษฐกิจและการเงินของโลก ซึ่งจะเป็นกระบวนการระยะยาวต่อไป ภายหลังจากประเทศต่างๆ พ้นตัวจากวิกฤตเศรษฐกิจการเงินครั้งนี้แล้วก็ตาม

ผลสำคัญที่สมาชิก UN ตกลงกันได้จากการประชุม World Financial Crisis คือการมี global response ต่อปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจและที่ประชุมได้ตกลงให้มีการจัดตั้ง ad hoc open-ended working group เพื่อติดตามประเด็นที่บรรจุอยู่ใน outcome document และรายงานผลต่อการประชุม สมัชชาสหประชาชาติครั้งที่ 64 โดยสมัชชากล่าวว่าจะเริ่มขึ้นในเดือนกันยายน 2009 นี้เป็นต้นไป นับว่าการประชุม UN World Financial Crisis ครั้งประวัติศาสตร์นี้ได้เสริมบทบาทของ UN ในเรื่อง วิกฤตเศรษฐกิจและการเงินในระดับหนึ่ง และเป็นการสร้างแนวทางความร่วมมือสำหรับอนาคต เพื่อ “solidarity, stability and sustainability” ร่วมกันของประเทศสมาชิก UN แม้ว่าประเทศสมาชิก บางประเทศโดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้วจะตั้งข้อสงวนและไม่เห็นด้วยว่า UN ควรมีบทบาทใน การพิจารณาการปฏิรูปองค์การทางการเงินระหว่างประเทศก็ตาม สิ่งที่น่าจับตามองต่อไปคือ คุลอำนาจระหว่างประเทศทั้งใน UN และนอก UN ซึ่งจะมีการเปลี่ยนไปในลักษณะ multi polarity ขึ้น และประเทศกำลังพัฒนาจะมีสิทธิและเสียงเพิ่มขึ้น ซึ่งประเทศไทยในฐานะประเทศกำลังพัฒนา ขนาดกลางจะต้อง balance ทำที่ให้ดีและพยายามมีบทบาทมากขึ้นในช่วง transformation ของ การเมืองและเศรษฐกิจโลกที่จะมีการปรับปรุงกฎระเบียบ และ governance ต่าง ๆ อีกหลายประการ

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุปผลการศึกษา

เป็นที่ประจักษ์แล้วว่าวิกฤตการเงินครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดผลกระทบไปทั่วโลกและมีความเชื่อมโยงกับประเด็นความท้าทายอื่นๆที่โลกในยุคโลกาภิวัตน์เผชิญร่วมกัน อาทิ วิกฤตโลกร้อน วิกฤตพลังงานและวิกฤตอาหารซึ่งล้วนส่งผลต่อการพัฒนาของประเทศต่างๆและอาจนำไปสู่ความวุ่นวายทางสังคม (social unrest) และความขัดแย้งระหว่างประเทศ ดังนั้นการแก้ปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาวจะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศในลักษณะพหุภาคีเพื่อป้องกันและปรับปรุงกฎระเบียบมิให้เกิดปัญหาเช่นนี้อีกในอนาคต ซึ่งสามารถสรุปนัยต่อการทบทวนพหุภาคีที่สำคัญได้ดังนี้

1. วิกฤตปัจจุบันเกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองการทหารที่ทรงอิทธิพลของโลกและเป็นสัญลักษณ์ของทุนนิยมและตลาดเสรีอีกทั้งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของโลกจึงทำให้สหรัฐอเมริกาเสียความน่าเชื่อถือในระดับหนึ่ง

2. วิกฤตสะท้อนถึงข้อจำกัดและจุดบกพร่องของตลาดเสรีและแนวคิด Neoliberalism หรือ Washington consensus ซึ่งทำให้เห็นว่ารัฐควรมีบทบาทในการกำกับดูแลกฎระเบียบมากขึ้น

3. วิกฤตนี้ส่งผลไม่เพียงแต่ภาคการเงินเท่านั้นแต่กระทบภาคการผลิตและภาคสังคมด้วยซึ่งประเทศกำลังพัฒนาได้รับผลกระทบมากที่สุดในขณะที่มีความยืดหยุ่นในการรับมือกับปัญหาทั้งในด้านการเงินและบริหารจัดการน้อยกว่าประเทศพัฒนาแล้ว จึงต้องการความช่วยเหลือที่เร่งด่วนและรวดเร็ว

4. มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปฏิรูปองค์การระหว่างประเทศโดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ การเงิน โดยต้องให้ประเทศกำลังพัฒนามีบทบาทมากขึ้นในการวางกรอบและการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับพัฒนาการด้านเศรษฐกิจและการเงินของศตวรรษที่ 21 นี้

5. หลังจากที่สงครามเย็นสิ้นสุดลง สหรัฐอเมริกาก็กลายเป็นมหาอำนาจเพียงประเทศเดียวในโลกที่ทรงอิทธิพลทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและการทหารมาเป็นเวลานาน แต่ปัจจุบันโลกได้ก้าวเข้าสู่ความสัมพันธ์แบบหลายขั้วมากขึ้น โดยมีความขัดแย้งทางเศรษฐกิจและการเมืองในหลายจุดทั่วโลกทั้งนี้ ภายหลังจากเกิดวิกฤตการเงินนี้ ผลกระทบต่อประเทศกำลังพัฒนานั้นรุนแรงทำให้มีคนยากจนและคนตกงานจำนวนมากซึ่งอาจนำไปสู่ความความขัดแย้งระหว่างฝ่ายต่างๆในประเทศและระหว่างประเทศทางเศรษฐกิจและการเมืองมากขึ้นในอนาคต จึงต้องมีการ

สร้างความสมดุลในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยเร็วและติดตามพัฒนาการที่สำคัญของความสัมพันธ์หลายชั่วอายุคนที่ได้ก่อตัวขึ้นว่าจะมีอิทธิพลต่อทิศทาง และดูแลอำนาจการเมืองระหว่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศอย่างไร

6. จากวิกฤตเศรษฐกิจในครั้งนี้ ประเทศต่างๆมีความกระตือรือร้นในการกระชับความร่วมมือระดับภูมิภาคมากขึ้นโดยตระหนักถึงการเผชิญปัญหาที่คล้ายคลึงกันและความจำเป็นที่จะหาทางแก้ไขและวางแนวทางสำหรับอนาคตร่วมกันเพื่อเป็นหลักประกันต่อเสถียรภาพและการพัฒนา

7. ประเทศกำลังพัฒนามี solidarity ระหว่างกันอย่างหลวมๆแต่จะมีการรวมพลังกลุ่มย่อยตามที่ตั้งในแต่ละภูมิภาคและตามผลประโยชน์ที่สอดคล้องกัน ดังตัวอย่างที่ปรากฏในเวที UN ที่มีกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาเป็นกลุ่มอำนาจสำรองใหญ่ และมีกลุ่ม G-77 และจีนเป็นกลุ่มที่มีกลไกชัดเจนในการต่อรองเพื่อผลประโยชน์ของประเทศกำลังพัฒนา ทั้งนี้ ภายใต้กลุ่ม G-77 ณ นครนิวยอร์ก นั้น กลุ่มประเทศลาตินอเมริกา แอฟริกาและคาริเบียนเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญโดยมีท่าทีที่ค่อนข้างแข็ง ในขณะที่ภูมิภาคอื่นๆเช่นเอเชียมีความยืดหยุ่นกว่า ซึ่งท่าทีรวมของ G-77 จึงเป็นไปแบบกลางๆและหลวมๆ ดังนั้น ความร่วมมือระดับภูมิภาคจะมีความเข้มแข็งมากขึ้นเพื่อผลักดันท่าทีของกลุ่มภูมิภาคให้ได้รับการตอบสนองเช่นการมีบทบาทมากขึ้นของกลุ่มอาเซียนใน UN และกลุ่ม African Union (AU) เป็นต้น

8. ควรมีความร่วมมือ South-South Cooperation ที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนยิ่งขึ้นทั้งในเวทีสหประชาชาติและในระดับอื่นๆเพื่อส่งเสริมการพัฒนาและเพิ่มอำนาจสำรอง

9. กระแสการกีดกันทางการค้าในรูปแบบต่างๆจะมีมากขึ้นจึงต้องร่วมกันต่อต้านแนวโน้มดังกล่าวและผลักดันให้การเจรจาการค้ารอบโดฮาที่ชะงักงันให้สามารถดำเนินต่อไปและบรรลุผลโดยเร็ว

10. จะมีการเปลี่ยนแปลงในการกำกับดูแล common goods ของโลกมากขึ้น อาทิ การจัดการทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรใต้ทะเลลึกและการดูแล biodiversity และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น อันเนื่องมาจากความขาดแคลนทรัพยากร การแข่งขันในด้านขีดความสามารถของประเทศต่างๆและจำนวนประชากรที่ล้นโลกตลอดจนสภาพสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมและปัญหาโลกร้อน

11. ความสำคัญของความร่วมมือพหุภาคีในระดับต่างๆ จะมีมากขึ้นเนื่องจากต้องแก้ปัญหาโลกร่วมกันและความร่วมมือระดับพหุภาคีดังกล่าวจะเป็นเวทีที่เป็นกลางและสามารถระดมความร่วมมือระหว่างกันได้ดี ซึ่งเป็นความหวังว่าสิ่งที่ตกลงกันโดยผ่านกระบวนการหารือที่บรรลุผลแล้วและมี consensus ระหว่างประเทศสมาชิกในเวทีพหุภาคีต่างๆ รวมทั้ง ในเวที UN จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศสมาชิกส่วนใหญ่ได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมยิ่งขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ของไทยต่อการทูตพหุภาคี

5.2.1 ด้านนโยบาย

- มีแผนยุทธศาสตร์ของไทยต่อการทูตพหุภาคีที่ชัดเจนในลักษณะ positioning ประเทศไทยในเวทีโลกในอีก 25-30 ปี ข้างหน้าเพื่อบรรลุเป้าหมายโดยอาศัยการเชื่อมต่อระหว่างนโยบายภายในประเทศ การทูตทวิภาคีและการทูตพหุภาคีในระดับต่างๆ ให้สอดคล้องและเกื้อกูลซึ่งกันและกันเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนคนไทยและประเทศชาติ อาทิ การวางเป้าหมายประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวคุณภาพ การแพทย์และการสาธารณสุขที่ทันสมัยได้มาตรฐานสากลเป็นที่ตั้งของสำนักงานระหว่างประเทศของภาครัฐและเอกชน ในภูมิภาค เป็นศูนย์กลางการศึกษาและการเรียนรู้ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งในด้านวิชาการและศิลปวัฒนธรรมและเป็นชุมทางคมนาคมทางบกทางเรือและทางอากาศที่ทันสมัยเพื่อสนองตอบต่อการเป็นแหล่งการค้า คมนาคม การลงทุน การผลิตและศูนย์กลางการกระจายสินค้าของภูมิภาค

- ผลักดันบทบาทของประเทศไทยและคนไทยในองค์กรระหว่างประเทศต่างๆ เพื่อจะได้มีส่วนร่วมในการร่วมวางกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการปรับกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศจากกระแสโลกาภิวัตน์และผลกระทบจากวิกฤตการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งจะเชื่อมโยงกับการพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรในการเจรจาต่อรองระหว่างประเทศในสาขาต่างๆ การปรับแผนยุทธศาสตร์การแข่งขันเข้ารับเลือกตั้งผู้องค์กรระหว่างประเทศในสาขาต่างๆ ให้สอดคล้องกับเป้าหมายของประเทศในลักษณะองค์รวม โดยเฉพาะเมื่อมีความจำเป็นต้องมีการแลกเปลี่ยนระหว่างองค์กรต่างๆ

- ใช้ประโยชน์จากประสบการณ์และการปฏิบัติที่ดีของไทย (best practice) เพื่อประชาสัมพันธ์และส่งเสริมบทบาทของไทยในเวทีโลกทั้งในลักษณะการให้ความช่วยเหลือและดำเนินความร่วมมือได้-ได้ ความร่วมมือเหนือ-ได้และความร่วมมือไตรภาคีทั้งในกรอบ UN และนอก UN ผ่านเวทีทวิภาคีและพหุภาคีระดับอื่นๆ ซึ่งจะช่วยให้เกิด goodwill ที่ดีต่อประเทศไทยได้มากขึ้น เช่น ประสบการณ์ด้านการเกษตร เศรษฐกิจพอเพียง การสาธารณสุข การบริหารจัดการ ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม (humanitarian assistance) ต่อภัยพิบัติ เป็นต้น

- ขยายเครือข่ายการเชื่อมโยงผลประโยชน์ของไทยในเวทีระหว่างประเทศตามภูมิภาคและ ผ่าน cross cutting issues ด้วย เช่น การเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างกลุ่มอนุภูมิภาคระหว่างภูมิภาคต่างๆ ของโลกมากขึ้น เช่น กับกลุ่ม BRIC, Shanghai Cooperation ฯลฯ และกับกลุ่มพลังต่อรองใหม่ที่มีสมาชิก cross regions และ cross cutting issues ต่างๆ เช่น กลุ่ม middle income countries (MICs) เป็นต้น

- ดำเนินการเชิงรุกในด้าน Public Diplomacy อย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึง multi-stakeholders ต่างๆ เพื่อให้มีความเข้าใจที่ดีต่อประเด็น global issues ต่างๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อประเทศไทยผ่านสื่อต่างๆ และการจัดกิจกรรมของกระทรวงการต่างประเทศ

5.2.2. ด้านกลไก

- มีกลไกระดับชาติเพื่อประสานระดับนโยบายโดยสม่ำเสมอ โดยมีรองนายกฯ หรือ นายกรัฐมนตรีเป็นประธานในเรื่องการทูตพหุภาคีเพื่อให้หน่วยงานต่างๆ ดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน (ซึ่งจะแตกต่างจากการประชุมเตรียมการสำหรับการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ หรือการประชุมการประชุม JC และการเยือนต่างๆ) โดยหากมีความจำเป็นก็อาจตั้งคณะกรรมการแห่งชาติเฉพาะเรื่องได้เช่น เรื่องปัญหาโลกร้อน หรือเรื่องวิกฤตการเงินและการปฏิรูปโครงสร้างการเงินระหว่างประเทศ

- มีกลไกระดับปฏิบัติเพื่อประสานงาน โดยสม่ำเสมอระหว่างหน่วยงานต่างๆ โดยมีปลัดกระทรวงต่างประเทศหรือรองปลัดกระทรวงการต่างประเทศเป็นประธาน และมีกลไกเสริมเป็นพิเศษในช่วงที่ต้องประสานท่าทีโดยเร่งด่วนนอกวาระการประชุม

- มีกลไกประสานงานในต่างประเทศระหว่างหน่วยงานของไทยในพื้นที่ อาทิ ในประเทศที่มี สอท/สกง/คทล ซึ่งมีผู้แทนของหน่วยราชการอื่นเป็นผู้แทนของไทยในองค์กรระหว่างประเทศที่ตั้งอยู่ในประเทศนั้นๆ โดยในกรณีเช่นนั้น ถึงแม้กระทรวงการต่างประเทศจะไม่ได้มีสถานะเป็นผู้แทนของไทยในองค์กรนั้นๆ แต่มีผู้แทนของหน่วยราชการอื่นเป็นผู้แทนของไทยในองค์กรนั้นๆ ก็ควรมีกลไกประสานงานในเรื่องนี้ด้วย โดยมีเวทีที่มีเอกอัครราชทูตไทยในประเทศนั้นๆ เป็นประธาน เช่นที่ สอท ณ กรุงโรม มีผู้แทนกระทรวงเกษตรฯ เป็นตัวแทนประเทศไทยใน FAO และที่ สอท ณ กรุงปารีสมีผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการใน UNESCO และ คทล ณ นครเจนีวา มีผู้แทนกระทรวงพาณิชย์เป็นตัวแทนประเทศไทยใน WTO เป็นต้น (ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศที่ไปร่วมทำงานอยู่ในสำนักงานของกระทรวงพาณิชย์นั้น มีสถานะที่แตกต่างไปและเป็นการย้ายสังกัดไปกระทรวงพาณิชย์เป็นการชั่วคราว) การมีกลไกประสานงานในพื้นที่เช่นนี้ในด้านพหุภาคีจะเสริมความแข็งแกร่งให้กับประเทศไทยซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการส่งเสริมผลประโยชน์ของประเทศไทยในภาพรวมด้านนโยบายในองค์กรนั้นๆ แม้ในเชิงการปฏิบัติการก็จะได้มีการแบ่งงานกันกับหน่วยราชการต่างๆ โดยชัดเจนแล้วก็ตาม

นอกจากนั้น กลไกในระดับพื้นที่ในต่างประเทศของไทยในประเทศที่มีภาพเชิงซ้อนของการส่งเสริมความร่วมมือทวิภาคีและการกิจพหุภาคีในระดับต่างๆ ควบคู่กันไปจะต้องส่งเสริมให้มีการทำงานลักษณะ team Thailand ด้านพหุภาคีด้วย โดยต้องมีการเชื่อมโยงกับงาน team Thailand ด้านทวิภาคีในประเทศนั้นๆ เช่นกัน เพื่อเสริมประโยชน์ซึ่งกันและกันในการรักษาและส่งเสริม

ผลประโยชน์ของประเทศชาติและของคนไทย เช่นที่สวีเดนและแคนาดา (มีสถานเอกอัครราชทูตฯและมีคณะทูตถาวรฯ ประจำสหประชาชาติและคณะทูตถาวรประจำองค์การการค้าโลก) ที่นิวออร์ลีน (มีสถานกงสุลใหญ่ฯและคณะทูตถาวรฯประจำสหประชาชาติ) ที่จาการ์ตา(มีสถานเอกอัครราชทูตฯและคณะทูตถาวรฯประจำอาเซียน) เป็นต้น ทั้งนี้ ควรมีการจัดกลไกเช่นนี้ในสถานเอกอัครราชทูตฯและสถานกงสุลใหญ่ฯ ที่มีภารกิจและความเกี่ยวข้องกับพื้นที่จังหวัดชายแดนต่างๆของประเทศไทยและความร่วมมือในระดับภูมิภาคด้วย ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวจะมีมติของนโยบายภายในประเทศที่มีความเกี่ยวข้องกันนโยบายต่างประเทศทั้งในระดับ ทวิภาคีและพหุภาคีตลอดเวลา เช่นกัน

การทูตพหุภาคีเป็นช่องทางหนึ่งในการดำเนินนโยบายเพื่อปกป้องและส่งเสริมผลประโยชน์ของไทยควบคู่ไปกับการดำเนินนโยบายการทูตทวิภาคีซึ่งต้องอาศัยการสร้างเครือข่ายและความเข้าใจต่อกลไกและสารถะของเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง โดยวิกฤตเศรษฐกิจการเงินครั้งนี้ได้เปิดประเด็นให้เห็นว่าการทูตพหุภาคีมิใช่เรื่องไกลตัวหรือ irrelevant หากแต่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวันเช่น ปัญหาความยากจน การค้า การลงทุน การพัฒนาและประเด็นสังคมเป็นต้น นอกจากนี้ การวางกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศและการตกลงทำConvention ใหม่ๆในด้านการเงินและเรื่องอื่นๆในอนาคตจะมีมากขึ้นเป็นลำดับอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เนื่องจากโลกอยู่ในช่วงของ transformation ที่สำคัญในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมอันเป็นผลพวงจากGlobalization ดังนั้นประเทศไทยจะต้องให้ความสำคัญต่อเวทีความร่วมมือพหุภาคีในระดับ อนุภูมิภาค ภูมิภาค ระหว่างภูมิภาคและระดับ โลกรวมทั้งใน UN มากขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง การทหาร จึงควรที่จะดำเนินนโยบายและเน้นการปฏิบัติงานแบบ proactive และปรับทัศนคติให้วิเคราะห์ประเด็นและดำเนินงานแบบองค์รวมแทนที่แบบ compartmentalization โดยปรับจุดเน้นและจังหวะในการดำเนินการด้านทวิภาคีและพหุภาคีในระดับต่างๆให้เป็นประโยชน์ จึงจะสามารถส่งเสริมและปกป้องผลประโยชน์ของไทยในเวทีโลกได้อย่างลงตัว

ภาคผนวก ข

สรุปลงสาระสำคัญการสัมมนา

นายจักริน ฉายะพงศ์

รองอธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศ

โดย นางศันสนีย์ สหัสสรังษี ผู้ศึกษา

เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2552

เวลา 16:30 น. ณ กระทรวงการต่างประเทศ

ผู้ศึกษา - จากวิกฤตเศรษฐกิจการเงิน โลกที่เกิดขึ้น ท่านมองเห็นทิศทางของความร่วมมือพหุภาคี โดยเฉพาะในองค์การสหประชาชาติ (UN) อย่างไร ตลอดจนขอทราบทัศนคติของท่านต่อบทบาทของUN ในเรื่องการปฏิรูปการเงินระหว่างประเทศ

รองอธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศ- วิกฤตเศรษฐกิจและการเงินครั้งนี้เป็นบททดสอบที่ดีของประเทศสมาชิกUN โดยทั่วไป เพราะประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นระบบเศรษฐกิจที่ใหญ่มาก ผลลบได้กระทบไปยังทุกประเทศทั้งในยุโรป เอเชีย และภูมิภาคอื่นๆ เนื่องจากสหรัฐอเมริกาเป็นตลาดใหญ่ของประเทศ ดังนั้น ถ้าเราไม่ร่วมมือกันแก้ไขปัญหา ก็จะไม่รู้จุดสิ้นสุด ทั้งนี้แต่ละประเทศมีปัจจัยและสภาพแวดล้อมของตนเองที่แตกต่างกันไป หลายประเทศเคยเผชิญวิกฤตการเงินมาก่อน โดยประเทศไทยก็สามารถshare ประสบการณ์วิกฤตการเงินปี 1997 ได้ในครั้งนั้น ไทยสามารถแก้ปัญหาในระยะเวลาอันสั้นได้

สำหรับวิกฤตครั้งนี้ หากUN ไม่เข้ามาให้ความสำคัญก็จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนา และการพัฒนาสังคมด้วย โดยเฉพาะส่งผลกระทบต่อปัญหา การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals - MDG's) ที่ตั้งเป้าหมายจะขจัดความยากจนและเป้าหมายอื่นๆ ภายในปี 2015 ซึ่งประเทศพัฒนาน้อยที่สุดจะได้รับผลกระทบอย่างกว้างขวาง บางประเทศที่มีการพัฒนาระดับหนึ่งแล้วอาจจะประคับประคองตนเองได้ อย่างไรก็ตามการร่วมมือกันจะทำให้ผ่านพ้นวิกฤตไปได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น สำหรับประเทศไทยนั้นสามารถบรรลุเป้าหมาย MDG's ได้ตามกำหนดโดยในบางเรื่อง ได้บรรลุเป้าหมายแล้วและตั้งเป้าสูงขึ้นเพื่อจะบรรลุ MDG's Plus ดังนั้นในบางเรื่องเราสามารถช่วยประเทศอื่นๆ ที่ด้อยกว่าได้และขณะนี้ปรัชญาพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้รับการยอมรับไปปรับใช้ได้ ซึ่งปรัชญานี้ก็เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจในขณะนี้เป็นอย่างยิ่ง

สำหรับบทบาทของUNในเรื่องFinancial Reform นั้น ในองค์การUN ก็มีการปฏิรูปองค์กรอยู่แล้วซึ่งดำเนินไปอย่างล่าช้า โดยในระดับโลกคงต้องมีการปฏิรูปทั้งระบบในหลายด้านไม่

เพียงแต่ด้านการเงิน นับว่าปัญหาในโลกทั้งด้านสังคมและการเมืองเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจเป็นรากฐาน มีการเอาเปรียบและมี trade barrier ระหว่างกัน ความขัดแย้งและการใช้กำลังใน conflict หลายพื้นที่มีส่วนหนึ่งเกิดจากความต้องการในการแสวงหาทรัพยากร ดังนั้น ระบบเศรษฐกิจจะต้องมีการปฏิรูปให้เท่าเทียมกัน มีการแบ่งปันทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ซึ่งถ้าแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจได้ก็ช่วยให้สามารถแก้ปัญหาสังคมและการเมืองได้

ผู้ศึกษา - ขอรบกวนทศนะท่านเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การทูตพหุภาคีของไทยในยุคโลกาภิวัตน์

รองอธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศ - ในส่วนของกรมองค์การระหว่างประเทศเห็นว่าประเทศไทยจะผลักดันการเข้าเป็นสมาชิก UNSC แบบไม่ถาวรวาระปี 2017-2018 โดยมองว่าประเทศไทยเคยมีบทบาทใน UN ในการช่วยบรรเทาภัยพิบัติด้วยการเป็นสมาชิกแบบ UNSC แบบไม่ถาวรในปี 1985-1986 มาแล้วและบัดนี้ไทยพร้อมที่จะนำประสบการณ์ที่เคย serve ใน UNSC มาปรับใช้กับสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อให้เห็นศักยภาพของบทบาทไทยในด้านสันติภาพและความมั่นคงของโลก ซึ่งขณะนี้ไทยก็มีบทบาทที่สร้างสรรค์ในฐานะสมาชิก Peace Building Commission (PBC) และการส่งเสริมสันติภาพใน Peace Keeping Operation เช่นในติมอร์และในซูดานด้วย

เราคงต้อง position ประเทศไทยว่าเราควรดำเนินไปในทิศทางใด เนื่องจากไม่ใช่ประเทศมหาอำนาจและยังไม่ได้มีสถานะเป็นประเทศพัฒนาแล้ว เท่าที่เห็นอยู่นั้นไทยมีจุดแข็งที่เป็นประเทศที่มีความยืดหยุ่นที่ดี (flexibility) ปัจจุบันใน UN มีหลากหลาย issue เข้าสู่การพิจารณาและการอภิปราย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องจัดอันดับความสำคัญและนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องสำคัญที่ถือเป็นเรื่องเป็นเรื่องตายจริงๆ ที่ส่งผลโดยตรงต่อประเทศไทย นอกจากนี้ นั่นก็คงต้องพิจารณาด้วยว่าเรื่องใด เราสามารถมีบทบาทได้หรือไม่ หากเป็นเรื่องที่ไกลตัว คงต้องปล่อยการติดตามไปบ้าง ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศคงจะอยู่ในฐานะที่สามารถเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีหรือรัฐสภาว่าการทูตเป็นเช่นนี้ มีเรื่องหลักและเรื่องรองที่ต้องคำนึง

ผู้ศึกษา - ขอรบกวนทศนะของท่านเกี่ยวกับบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในอนาคตที่จะ positioning ประเทศไทยในเวทีพหุภาคีต่างๆ โดยเฉพาะใน UN ในภาวะที่ประเด็นภายในและภายนอกของประเทศและประเด็นทวิภาคีและพหุภาคีต่างๆ ล้วนมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันยิ่งขึ้น

รองอธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศ - กระทรวงการต่างประเทศมีบทบาทสำคัญที่ต้องเป็นหลักในการเจรจาการต่างประเทศ ซึ่งในปัจจุบันก็มีลักษณะเป็นการเมืองระหว่างประเทศด้วย ประเด็นที่หลากหลายได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระทรวงการต่างประเทศและการต่างประเทศ เช่นเรื่องสาธารณสุข เรื่อง Climate Change เรื่อง Global Health and Foreign Policy ต่างก็มีมิติของการเมืองระหว่างประเทศอยู่ด้วย นอกจากนี้

การมีบทบาทในองค์กรระหว่างประเทศต่างๆต้องอาศัยการแข่งขันในการเลือกตั้งเข้าสู่ตำแหน่ง ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศมีอนุกรรมการการเลือกตั้งของประเทศไทยที่จะช่วยดูแลผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมของประเทศไทยในองค์กรนั้นๆและองค์กรอื่นๆ

ภาคผนวก ง

สรุปสาระสำคัญของการสัมมนา

ดร. คณิศ แสงสุพรรณ

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง

โดย นางศันสนีย์ สหัสสรังษี ผู้ศึกษา

เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2552

ณ. สำนักงานฯ ตึกอาคารทิปโก้

ผู้ศึกษา - ท่านมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับผลกระทบของวิกฤตเศรษฐกิจการเงินขณะนี้ต่อประเทศไทยและทิศทางในการลดผลกระทบ

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยฯ - วิกฤตเศรษฐกิจครั้งนี้ทำให้เกิด delusion ของเศรษฐกิจประเทศกำลังพัฒนาเนื่องจากหัวจักรนำทางเศรษฐกิจทั้ง 3 ขั้ว คือ สหรัฐอเมริกา ยุโรป และญี่ปุ่น ไม่สามารถนำความเติบโตของเศรษฐกิจของโลกได้ มี Trade Friction ด้านการค้าขึ้น ประเทศไทยและประเทศผู้ส่งออกต่างๆจึงเผชิญปัญหาตัวเลขสินค้าส่งออกลดลงกว่า 30%

นอกจากนั้นก็มีการกีดกันทางการค้าเกิดขึ้นแต่โดยที่มีความตกลงขององค์การการค้าโลก จึงทำให้ในทางปฏิบัติการกีดกันทางการค้าทำได้ยากขึ้น ซึ่งหากการเจรจาการค้ารอบโดฮาบรรลุผลได้เร็วก็จะช่วยบรรเทาวิกฤตเศรษฐกิจนี้ วิกฤตเศรษฐกิจการเงินครั้งนี้กระทบต่อประเทศกำลังพัฒนาโดยเฉพาะประเทศที่พึ่งพาเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ เนื่องจากประเทศผู้ให้จะลดการให้เงินช่วยเหลือแก่ประเทศเหล่านั้นลง ในขณะที่การลงทุนของต่างประเทศก็จะลดลงเช่นกัน ในส่วนของประเทศไทยนั้นในด้านการเงินไม่ค่อยมีปัญหา สถานการณ์จะอยู่ที่การบริหารเศรษฐกิจในประเทศ ในขณะที่ภาคเศรษฐกิจถูกระทบอย่างชัดเจนในเรื่องการส่งออก

อีกภาพหนึ่งของวิกฤตครั้งนี้คือ การเติบโตทางเศรษฐกิจโลก ซึ่งเกินกว่า 5% ในอดีตนั้นจะนำมาพิจารณาเทียบกับปัจจุบันคงยากและประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเคยขาดดุลปีละ 700-800 พันล้านเหรียญสหรัฐนั้นจะลดการขาดดุลลงไปเรื่อยๆ (ปีนี้จะขาดดุลประมาณ 120 พันล้านเหรียญ) จนเข้าสู่สมดุล ก็จะทำให้ฟองสบู่หายไป ประเทศต่างๆที่ขยายการค้าระหว่างกันและส่งออกไปสหรัฐฯกว่า 25% ของการส่งออกทั้งหมดก็จะโดนกระทบด้วยโดย GDP จะเติบโตลดลงเมื่อการค้าลดลงและ GDP ก็ลดลงเช่นกันนั้น ประเทศกำลังพัฒนาที่พึ่งพาเงินทุนใหม่ของพลังเศรษฐกิจด้วย เพราะเมื่อสหรัฐอเมริกาหรือญี่ปุ่นจะฟื้นตัวทางเศรษฐกิจต่อไปก็จะไม่เหมือนเดิมในด้านกำลังซื้อ ดังนั้น ประเทศไทยคงต้องพิจารณาในเรื่องนี้:-

1. โลกข้างหน้าจะเป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างแกนนำทางเศรษฐกิจหลักๆ ซึ่งแกนนำใหม่ทางเศรษฐกิจจะประกอบด้วย

- แกนเอเชียตะวันออก โดยมีจีนนำ
 - แกนเอเชียใต้ โดยมีประเทศอินเดียเป็นพลังขับเคลื่อน
 - แกนด้านตะวันออกกลาง
 - กลุ่ม BRIC (Brazil Russia India and China)

2. ความร่วมมือระหว่าง South-South Cooperation ไม่ค่อยเป็นรูปธรรมนัก ต้องผลักดันความร่วมมือให้เป็นที่ชัดเจนขึ้นและเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยในเวที UN ซึ่งเป็นการทูตพหุภาคี ควรคำนึงถึงการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของ South-South Cooperation ให้เป็นรูปธรรมมากขึ้นด้วย ดังนั้น South-South Forum จึงเป็นที่น่าสนใจและประเทศที่พอจะช่วยเหลือประเทศอื่นได้ก็ควรดำเนินการเช่นจีน อินเดียและประเทศอาเซียนเดิมสามารถให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศ CLMV มากขึ้น ในขณะที่อินเดียอาจให้ความช่วยเหลือแก่ปากีสถานและบังกลาเทศซึ่งอยู่ในภูมิภาคเอเชียใต้มากขึ้น

ผู้ศึกษา - ท่านมีความเห็นอย่างไรต่อความพยายามในการปฏิรูปองค์การการเงินระหว่างประเทศเช่นสถาบัน BWIs และไทยควรมีท่าทีเช่นไร

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยฯ - ในเรื่องของการเงินนั้นมีความซับซ้อน หากจะดูระยะกลาง (5-10ปี) จะเห็นว่า US \$ denomination จะลดลงซึ่งเราคาดการณ์มาเมื่อ 5 ปีที่แล้ว ในที่สุดเงินหยวนของจีนคงได้รับการยอมรับให้เป็นเงินสกุลระหว่างประเทศอีกสกุลหนึ่งในไม่ช้า ซึ่งในปัจจุบันจีนก็ดำเนินการเพื่อให้เกิดการยอมรับเงินหยวน เช่น การทำความตกลงสองฝ่ายกับประเทศต่างๆ ที่ต้องการทำธุรกรรม การค้าและการลงทุนกับประเทศจีน โดยประเทศไทยยังมิได้มีการเริ่มดำเนินการนี้กับจีน ในเรื่องการใช้เงินสกุลในภูมิภาคนั้น ประเทศไทยเคยคำนึงถึง Asian Currency แล้ว แต่ในครั้งนั้นมีการวางแผนให้เงินเยน หยวนและเงินสกุลประเทศอาเซียนเป็นที่ยอมรับ แต่ปรากฏว่าขณะนี้เงินหยวนกำลังเริ่มพัฒนาให้เป็นที่ยอมรับแล้ว แนวคิด Asian Currency ที่ต้องรอความพร้อมและรอเงื่อนไขที่เหมาะสมกันอาจไม่ทันกับความรวดเร็วที่เงินหยวนกำลังแข็งแกร่งขึ้น

- ในส่วนของIMF นั้นคงต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากพอสมควรด้วย 2สาเหตุใหญ่กล่าวคือ

- ในช่วง5ปีที่ผ่านมาIMFไม่ได้ให้ right warning แก่ประเทศ

ต่างๆและมีการเรียกร้องให้จีนทำค่าเงินให้แข็งขึ้นและไม่สนับสนุนการมีทุนสำรองจำนวนมาก แนวคิดพื้นฐานของ IMF ที่มุ่ง laissez faire สร้าง stability และดูแล inflation อาจไม่เพียงพอต่อโลกในปัจจุบัน

- IMF มีประเทศผู้ให้ใหม่ ๆ ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจเช่น จีน บราซิลและรัสเซียซึ่งจะมีส่วนส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงดุลของอำนาจในองค์กร

ด้วยเหตุผลหลักๆดังกล่าวและปัจจัยอื่นๆ IMF คงต้องมีการปฏิรูปองค์กรให้สอดคล้องกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป สำหรับในเอเชีย นั้น จากการลงทุนของจีนในภูมิภาคที่มากขึ้น การมี CMIM (Chiang Mai Initiative Multilateralised) ก็สามารถนำไปสู่การเกิด Asian Monetary Fund (AMF) ในอนาคตได้

หากมีการเพิ่มสัดส่วนประเทศหลักของ donor ของ IMF ก็คงมี การพิจารณาสัดส่วนและการมีสกุลเงินของ SDR (Special Drawing Rights) เพิ่มจากที่มี 4 สกุลเงิน (ดอลลาร์ ปอนด์ เยน และยูโร) ก็จะต้องมีเงินสกุลอื่นด้วย ซึ่งการจะเป็นเงินสกุลหลักได้ เศรษฐกิจของประเทศนั้นๆจะต้องมีเงินทุนสำรองจำนวนมาก มีการเกินดุลบัญชีเดินสะพัด ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาของจีน

ผู้ศึกษา - ท่านเห็นว่าทิศทางความร่วมมือพหุภาคีด้านเศรษฐกิจและการเงินของโลกจะเป็นเช่นไรในอนาคต

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยฯ - Model ของเศรษฐกิจโลกเปลี่ยนไปจากเดิมที่หัวขบวนรถจักรนำที่ประกอบด้วยสหรัฐอเมริกา ยุโรปและญี่ปุ่นเป็นผู้นำและประเทศอื่นๆเป็นผู้ตามนั้น ขณะนี้เป็นลักษณะ Diamond 5 World Economic Model กล่าวคือ สหรัฐอเมริกา ยุโรป ญี่ปุ่น East Asia -9 (จีน ฮองกง อินโดนีเซีย เกาหลีใต้ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทยและไต้หวัน) และประเทศที่เหลือของโลก (ที่โดดเด่นมีอินเดีย บราซิล รัสเซีย และแอฟริกา) ต่าง interact กัน โดยเศรษฐกิจโลกไม่ได้พึ่งแกนใดแกนหนึ่งโดยเฉพาะ เช่นขณะนี้ประเทศในภูมิภาคพึ่งพิงการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยอาศัยสหรัฐอเมริกาน้อยลงและค้าขายระหว่างกันมากขึ้น ซึ่งก็มีแนวโน้มที่จะเพิ่มการค้าระหว่างกันในภูมิภาคต่อไปในอนาคต

สิ่งที่น่าจับตามองคือ มีการคาดการณ์ว่าในปี 2050 นั้น เศรษฐกิจของจีนจะมีขนาดใหญ่เป็นอันดับหนึ่งของโลก ตามด้วยสหรัฐอเมริกา อินเดีย ญี่ปุ่น บราซิลและรัสเซีย เป็นอันดับที่ 6 โดยใน 5 อันดับแรกของเศรษฐกิจโลกมีเอเชียอยู่ด้วย 3 ประเทศ และมีขนาดคิดเป็น 60% ของเศรษฐกิจโลก ความสัมพันธ์ระหว่างกันในอนาคตจะซับซ้อน ยังไม่มี pattern ที่แน่นอน และเอเชีย จะเป็น regional production network นอกจากนั้นจะมีการเผชิญหน้ากันระหว่างตะวันตกและตะวันออกมากขึ้นในหลายประเด็นสำหรับวิกฤตครั้งนี้ มีข้อสังเกตบางประการดังนี้

- ควรมีความร่วมมือลักษณะ War Time Cooperation จริงๆ จะเห็นว่าประเทศต่างๆมี rescue package สำหรับเศรษฐกิจของตน ที่บังเอิญมีผลของ spill over บางประการที่ก่อให้เกิดผลดีกับประเทศอื่นบ้าง แต่มีใช้ผลดีนั้นเกิดจากการวางแผนไว้ล่วงหน้า

- ควรมีการใช้ประโยชน์จาก FTA ที่มีอยู่ต่างๆให้เกิดประโยชน์ได้มากกว่านี้

- ประเทศต่างๆพูดถึงการไม่ให้มีมาตรการ protectionist ระหว่างกันแต่ไม่มีประเทศใดกล่าวถึงการขยายการค้าระหว่างกันให้มากขึ้น
 - หลายประเทศมีเงินสำรองระหว่างประเทศมากแต่ไม่มีการประสานกันว่าควรจะไปลงทุนอะไร ในประเทศใดบ้างที่กำลังต้องการการลงทุน และประเทศนั้นๆต้องการการลงทุนด้านใด
 - ขณะนี้ขาดเวทีที่เป็น catalyst ของการดำเนินการต่างๆ ไม่มี forum ไม่มีกลไกกลางที่ครอบคลุมเพียงพอ ซึ่งทำให้นึกถึง forum เช่น ACD (Asia Cooperation Dialogue) เป็นต้น
 - สำหรับองค์การสหประชาชาตินั้นที่ผ่านมาเป็นลักษณะที่ดูแลผู้มีอิทธิพลของชาติตะวันตก(Western domination) ให้เห็นและผลักดัน Washington Consensus อย่างไรก็ดี จากวิกฤตครั้งนี้ก็เป็นโอกาสที่จะ revamp และมองไปสู่โลกยุค post westernization โดยที่ UN น่าจะเป็นองค์กรเพื่อภูมิภาคอื่นๆที่เป็น non-western มากขึ้น ทั้งนี้ สำหรับองค์กร UN และองค์กรอื่นๆคงต้องมีการrevitalized ให้ทำงานในลักษณะที่เป็นกลางจริงๆ เป็นประโยชน์กับทุกฝ่ายก็จะดีเพราะว่าหากองค์กรต่างๆไม่มีการปรับตัว ประเทศต่างๆก็จะรวมกลุ่มกันเองอยู่แล้วตามปรากฏการณ์ธรรมชาติระหว่างประเทศที่เปลี่ยนไป
 - การผนึกอำนาจของกลุ่มประเทศทางSouth จะมีความเข้มแข็งขึ้นได้มากขึ้นเพียงไรนั้นเป็นที่น่าจับตามอง โดยขณะนี้ขั้วที่หลากหลาย 5 ขั้วปรากฏแล้ว ถ้าการมีส่วนร่วมและประสานประโยชน์ได้อย่าง equally shared ในเวทีใดก็ตามก็จะเป็นประโยชน์
- ผู้ศึกษา** - จากวิกฤตครั้ง มีความพยายามในการแก้ปัญหาผ่านความร่วมมือของภูมิภาคต่างๆโดยในละตินอเมริกาก็มีกลุ่มประเทศที่จะส่งเสริมการใช้เงินสกุลของกลุ่มเช่น กลุ่มALBA (The Bolivarian Alternative for the Americas)จะใช้เงิน SUCRE โดยเริ่มแบบvirtualก่อนแล้วจึงพัฒนาเป็น hard currency ท่านมีข้อคิดเห็นเช่นไรต่อพัฒนาการนี้
- ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยฯ** - ทางสถาบันยังไม่ได้ติดตามศึกษาพัฒนาการของทางละตินอเมริกาเท่าใดนัก เข้าใจว่ากลุ่มประเทศละตินอเมริกาดังกล่าวคงจะทำได้เท่าที่มีอยู่ แต่เขาก็เชื่อมโยงกับโลก การจะแลกเปลี่ยนเงินตราจริงๆคงจะยากหน่อย ถ้าอัตราการซื้อและขายมีgap ระหว่างกันมากก็คงจะกระทำได้ยาก ทั้งนี้ต้องมี players เข้าไปใช้เงินสกุลนั้นมากๆถึงจะเป็นไปได้ ในกรณีเงินหยวนของจีนนั้นเป็นตัวอย่างที่คงจะเป็นไปได้ในเวลาอีก 5-10 ปี ข้างหน้านี้

ภาคผนวก ก

สรุปสาระสำคัญของการสัมมนา

นายวีระศักดิ์ ฟูตระกูล

ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

โดย นางศันสนีย์ สหัสสรังษี ผู้ศึกษา

เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 16 กรกฎาคม 2552

เวลา 15.00 น. ณ. กระทรวงการต่างประเทศ

ผู้ศึกษา - ท่านเห็นว่าประเทศไทยมีจุดแข็งอะไรบ้างในยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะเมื่อวิกฤตการเงินครั้งสำคัญนี้ปะทุขึ้น

ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ - ประเทศไทยได้รับบทเรียนสำคัญจากวิกฤตการเงินเอเชียในปี ค.ศ. 1997 จึงได้มีการควบคุมการปล่อยกู้ที่เข้มงวด ดังนั้นภาคการเงินและการธนาคารของไทยมีความเข้มแข็ง ซึ่งเมื่อวิกฤตการเงินครั้งนี้เริ่มขึ้นเมื่อปีที่แล้วในสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยจึงไม่ได้รับผลกระทบทางภาคการเงินนัก ในขณะที่สหรัฐอเมริกาต้องตื่นตัวในการดูแลฐานะเปียบให้รัดกุมยิ่งขึ้นนั้น ประเทศไทยได้ผ่านกระบวนการดังกล่าวมาแล้ว ดังนั้นในครั้งนี้อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยมีความระมัดระวังการปล่อยกู้จึงไม่มีผลกระทบต่อธุรกิจด้านที่อยู่อาศัย และด้านอสังหาริมทรัพย์ ธนาคารแห่งประเทศไทยก็มีการดูแลที่เข้มงวด ทั้งนี้ คงต้องรอเวลาอีกระยะหนึ่ง ที่ธนาคารต่างๆจะมั่นใจในการปล่อยกู้ได้มากขึ้น รัฐบาลจึงได้ใช้fiscal stimulus ของภาครัฐเพื่อกระตุ้น

ผู้ศึกษา -ท่านคิดว่าวิกฤตการเงินและเศรษฐกิจโลกครั้งใหญ่นี้ส่งผลต่อประเทศไทยอย่างไรบ้าง

ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ - โดยที่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยกว่าร้อยละ 70 อยู่ในภาคการส่งออก ดังนั้นจากวิกฤตเศรษฐกิจการเงินครั้งนี้ ตลาดดั้งเดิมที่สำคัญๆของไทย (Traditional Major Markets) ในสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรปและญี่ปุ่น ได้หดตัวลงจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจการเงินและกำลังซื้อในประเทศลูกค้าเหล่านั้นลดลง จึงทำให้ภาคการส่งออกของไทยลดลงอย่างมาก ถึงร้อยละ 20 ในปีนี้ การที่เศรษฐกิจของประเทศไทยเชื่อมโยงกับตลาดโลก ดังนั้นกำลังผลิตก็จะลดตามเช่นเดียวกับอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยในปีี้ จะมีการว่างงานและการหดตัวของธุรกิจต่างๆของไทย ซึ่งการรอให้ตลาดนอกประเทศฟื้นตัวขึ้นคงเป็นไปได้โดยช้าและคาดว่าคงจะต้องใช้ระยะเวลาอีกพอสมควรกว่าภาคการส่งออกของไทยจะฟื้นตัวขึ้น (resume) แต่คงไม่พุ่งทะยานเท่ากับที่เคยเป็นมาในอดีตเพราะตลาดหลักของประเทศไทยเช่นในสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปนั้น แม้จะฟื้นตัวขึ้น แต่กำลังซื้อก็คงจะไม่เท่าระดับเดิม ประเทศ

ไทยจึงต้องขยายตลาดภายในประเทศและมองไปสู่ตลาดในภูมิภาคอื่นๆ เช่นเอเชียตะวันออกที่นำโดยประเทศจีน เนื่องจากจีนยังมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ดีประมาณ 7.5% สำหรับตลาดอื่นก็เช่นอินเดียซึ่งยังมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจกว่า 5% และในอนาคต ประเทศไทยควรจะขยายตลาดไปสู่ประเทศที่ยังมี positive growth มากขึ้นเช่นในเอเชียตะวันออก(โดยเฉพาะจีน) เอเชียใต้(โดยเฉพาะอินเดีย) ประเทศแถบตะวันออกกลางเช่น Gulf Countries และประเทศแถบแอฟริกาตอนเหนือ เป็นต้น สำหรับประเทศตลาดดั้งเดิมของไทยนั้น คงต้องอาศัยเวลาอีก 1-2 ปีในการฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจ

ผู้ศึกษา - ในฐานะที่ท่านมีประสบการณ์งานด้านพหุภาคีโดยได้เคยประจำการที่คณะทูตถาวรฯ ณ นครนิวยอร์ก และได้ดำรง ตำแหน่งเอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรฯ ณ นครเจนีวาโดยบัดนี้ดำรง ตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศ จึงขอทราบ ว่า ท่านมองบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในด้านการทูตพหุภาคีอย่างไรบ้าง

ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

1. ในอดีตประเทศไทยใช้การทูตพหุภาคีมาเสริมการดำเนินการด้านทวิ ภาคิ ซึ่งเราเห็นความสำคัญของการมีองค์การระหว่างประเทศในประเทศไทย จึงพยายามให้ ECAFE ซึ่งต่อมาก็คือ ESCAP มาตั้ง headquarter ขึ้นในประเทศไทย โดยส่วนหนึ่งของช่วงเวลานั้นก็เป็นการสร้างกรอบการเมืองให้กับไทยเพราะสายตาของประชาคมโลกมองอยู่ที่ประเทศไทยและการดำเนินการของประเทศใดก็ต้องคำนึงถึงประเทศสมาชิกที่มี presence อยู่ใน ESCAP ที่ประเทศไทยด้วย

2. ประเทศไทยสามารถมีบทบาทแสดงตนในฐานะ medium developing countries ได้ว่าเราทำเทียมกับประเทศอื่นๆ ได้ในเวทีองค์การระหว่างประเทศและประชาคมโลก

3. กระทรวงการต่างประเทศสามารถโน้มน้าวให้องค์การระหว่างประเทศต่างๆ สนับสนุนการพัฒนาให้กับประเทศไทยดังเช่น กรณีด้านสาธารณสุขที่องค์การ WHO ให้ความร่วมมือ กับไทยในการแก้ปัญหาโรคซาร์(SARS)และใช้หัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ปี 2009 เป็นต้น

4. การมีบทบาทมากขึ้นอย่างสร้างสรรค์สามารถสร้างเกียรติภูมิให้กับประเทศไทยได้ เช่น การที่ประเทศไทยดำรงตำแหน่งประธานกลุ่ม G-77 ที่เจนีวา การสมัครเข้าดำรงตำแหน่ง Human Rights Council และการสมัครเป็นสมาชิก UNSC (United Nations Security Council) ซึ่งการได้เข้าเป็นสมาชิกในหน่วยงานเหล่านี้จะเป็นการช่วยส่งเสริมบทบาทของไทยในเวทีโลกให้ประเทศอื่นเห็นความสำคัญของไทยและเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองให้กับประเทศไทยด้วย

ผู้ศึกษา - ท่านคิดว่าลำดับความสำคัญ (priority) ของการทูตพหุภาคีของไทยอยู่ที่เรื่องใด

ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

1. การสร้างเกียรติภูมิให้กับประเทศไทยในเวทีระหว่างประเทศซึ่งจะเป็นผลจากการที่ประเทศไทยมีบทบาทที่แข็งขัน (active) เป็นที่รู้จักก็จะได้รับความเกรงใจและความเคารพจากนานาประเทศ (international respect)

2. การโน้มน้าวให้องค์กรต่างๆเข้ามาดำเนินการที่เป็นประโยชน์และสอดคล้องกับผลประโยชน์แห่งชาติของไทยอาทิในเรื่องสาธารณสุข ผู้หนีภัยสงคราม ฯลฯ เป็นต้น

3. ความสามารถที่จะมีส่วนร่วมและมีส่วนผลักดันให้กฎเกณฑ์ต่างๆในยุคโลกาภิวัตน์มีความสอดคล้องกับผลประโยชน์ของประเทศไทย

ผู้ศึกษา - ขอรบาททศนะเกี่ยวกับความเชื่อมโยงของยุทธศาสตร์การทูตพหุภาคีกับการทูตระดับอื่นๆของไทย

ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ - การทูตในยุคโลกาภิวัตน์นั้นมีความเกี่ยวข้องกันตลอดเวลาทั้งในระดับทวิภาคี ระดับภูมิภาคและระดับระหว่างประเทศเช่นปัญหาทวิภาคีระหว่างสองประเทศ ระดับองค์กรสหประชาชาติ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาจึงต้องทำในทุกระดับ โดยไม่สามารถแยกออกจากกัน และพิจารณาแบบแยกส่วน (compartmentalised) ได้อีกต่อไป

สำหรับในด้านการพัฒนานั้น ประเทศต่างๆต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันมากขึ้น โดยในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจในปี 1997 นั้นประเทศที่ประสบปัญหาเศรษฐกิจได้หันไปพึ่งพาการกู้ยืมเงินจาก World Bank และ IMF เนื่องจากไม่มีเงินกองทุนสำรอง (reserve) ที่เพียงพอในการแก้ปัญหา แต่ก็พบว่าเงื่อนไขของ IMF นั้นเข้มงวดมากไป ประเทศต่างๆในภูมิภาคจึงนึกถึงการมีเงินกองทุนสำรองระดับภูมิภาคเพื่อแก้ไขปัญหา ทำให้เกิดความร่วมมือ Chiangmai Initiative ขึ้น ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจครั้งนั้น โดยให้มีการส่งเสริมสภาพคล่อง (liquidity) ในระดับภูมิภาค โดยไม่ต้องพึ่งพาแต่เพียงกลไกระดับโลก และบัดนี้กลไกอาเซียน+3 ได้มีความร่วมมือพหุภาคีขึ้นคือ Chiangmai Initiative Multilateralised- CMIM ซึ่งเป็นการพึ่งพาความร่วมมือระดับภูมิภาค ดังนั้นจะต้อง

มีการดำเนินการทูตทั้งระดับทวิภาคี ภูมิภาคและระดับนานาชาติไปพร้อมกันโดยจะเลือกใช้การดำเนินการระดับใดเป็นพิเศษ ในห้วงเวลาใดก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้นๆ

ภาคผนวก ก

สรุปสาระสำคัญของการสัมภาษณ์

นางสุชาดา กิระกุล

ผู้ช่วยผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

โดยนางศันสนีย์ สหัสสรังษี ผู้ศึกษา

เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2552

ณ. ธนาคารแห่งประเทศไทย

ผู้ศึกษา - ท่านมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับผลกระทบของวิกฤตเศรษฐกิจการเงินในครั้งนี้ต่อประเทศไทย

ผู้ช่วยผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย - ในช่วงที่วิกฤตการเงินเริ่มต้นขึ้นในสหรัฐอเมริกา ด้วยวิกฤต subprime และขยายสู่ credit crunch และ liquidity crunch นั้น ประเทศไทยไม่โดนกระทบเนื่องจากมีการลงทุนด้านการเงินในสหรัฐอเมริกาน้อย ประเทศในยุโรปโดนกระทบมาก เพราะลงทุนในสหรัฐอเมริกามากและมีการระดมทุนระยะสั้นเพื่อปล่อยระยะยาว ในยุโรป ตะวันออกเผชิญปัญหาหนี้จำนวนมากสูงและมีการติดหนี้เป็นสกุลต่างประเทศจึงโดนกระทบหนัก ต่อมาเมื่อปัญหาได้ลุกลามเป็น financial crisis มีธนาคารล้มไป ธนาคารสหรัฐอเมริกาได้ลดดอกเบี้ยเต็มทีเพื่อช่วยให้เกิดสภาพคล่องในระบบ ในช่วงที่บริษัท Lehman Brothers มีปัญหานั้น นับว่าส่งผลกระทบต่อหลายประเทศอย่างรุนแรง เป็นบริษัทที่ทำหน้าที่ clearing house ของธุรกรรมการเงินเป็นตัวกลางให้สถาบันการเงินสำคัญหลายแห่ง ปัญหา liquidity ก็ตามมาสู่เอเชีย โดยประเทศเกาหลีได้สิงคโปร์ถูกกระทบ ธนาคารกลางของสหรัฐฯ ได้เปิด credit ให้กับญี่ปุ่น เกาหลีใต้และสิงคโปร์ด้วย เหตุผลว่า ประเทศดังกล่าว systematically important ต่อระบบการเงิน ในส่วนของประเทศไทยนั้นกระทบน้อยมากในขณะที่หลายประเทศในภูมิภาคค่าเงินสกุลภูมิภาคทั่วไปจะลดลงแต่ในส่วนของประเทศไทยยังมีดอลลาร์สหรัฐในประเทศดั่งนั้น ค่าเงินไทยไม่อ่อนลง เงินที่reverse ออกจากประเทศไทยมีไม่มากนัก นับว่าประเทศไทยอยู่ในสถานะที่ดี มีสภาพคล่องและความเชื่อมั่นในสถาบันการเงิน รัฐบาลได้ต่อการประกันเงินฝากออกไปซึ่งสร้างความมั่นใจให้ประชาชน หนี้ต่างประเทศของประเทศไทยลดลงจากปี 1997 ที่ \$ 109 billion มาเหลือประมาณ \$ 60 billion ในปัจจุบัน ในขณะที่ในปี 2008 ประเทศไทยมีทุนสำรองระหว่างประเทศเกือบ \$ 130 billion

นับว่าประเทศไทยได้รับผลที่ indirect จากวิกฤตการเงินที่ทำให้เศรษฐกิจโลกโดยรวมซบเซาขาด demand และกำลังซื้อ มีการว่างงานมาก ซึ่งกระทบต่อการส่งออกของไทย การลงทุนของภาครัฐและเอกชนชะลอตัวทำให้การลงทุนลดลงร้อยละ 20 ส่งผลให้ GDP ของประเทศไทยในช่วง

ต้นปีนี้ติดลบในขณะที่การนำเข้าสินค้าก็น้อยลง จึงมีดุลบัญชีเดินสะพัดแบบเกินดุล แต่เศรษฐกิจกลับซบเซา รัฐบาลเห็นว่าเกิดความไม่สมดุล จึงมีมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจรอบที่1และรอบที่2 โดยธนาคารแห่งประเทศไทยต้องเตรียมมาตรการรองรับ ซึ่งนโยบายการเงินในปัจจุบันก็เพื่อรักษาดอกเบี้ย

ผู้ศึกษา - ท่านเห็นว่าวิกฤตการเงินเอเชียในปี 1997 และวิกฤตการเงินครั้งนี้ ส่งผลที่ต่างกันอย่างไร และมีทัศนะอย่างไรเกี่ยวกับบทบาทของ IMF

ผู้ช่วยผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย - ในวิกฤตการเงินเอเชียนั้น ภูมิภาคเอเชียเผชิญกับปัญหาด้านการเงินในขณะที่ภูมิภาคอื่นๆ โดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้วไม่ได้รับผลกระทบ ดังนั้นประเทศไทยจึงได้ใช้การส่งออกเป็นเครื่องจักรในการนำพาประเทศพ้นจากปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ เนื่องจากตลาดหลักต่างๆยังมีความต้องการสินค้าสูง มีกำลังซื้อที่ดี แต่ในครั้งนี้นี้ วิกฤตเริ่มจากประเทศที่ทรงอิทธิพลทางเศรษฐกิจคือสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นตลาดใหญ่และโลกอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ ดังนั้น เศรษฐกิจโลกทั้งหมดจึงซบเซาลง มีผลให้ความต้องการและกำลังซื้อทั่วโลกหดตัว ภาคส่งออกของไทยเผชิญปัญหาแต่ไม่มีช่องทางตลาดระหว่างประเทศที่จะช่วยรองรับสินค้าไทย สำหรับวิกฤตในครั้งนี้ประเทศไทยไม่ได้เข้าโครงการกู้เงินช่วยเหลือจากIMF ซึ่งในช่วงวิกฤตการเงินเอเชียนั้นประเทศไทยกู้เงินจากIMF ซึ่งมีเงื่อนไขที่เข้มงวดต่อประเทศไทยหลายประการ ทำให้เศรษฐกิจไทยมีลักษณะ pro-cyclical แต่การปรับตัวครั้งนั้นของไทยช่วยให้ไทยมีพื้นฐานที่แข็งแกร่งและภาครัฐและภาคเอกชนมีความระมัดระวังในภาคการเงินมากขึ้น ในวิกฤตการเงินครั้งนี้ ประเทศกำลังพัฒนาโดยเฉพาะประเทศยากจนเดือดร้อนหนัก IMF จึงไม่ได้ส่งเสริมเงื่อนไขที่เข้มงวดในการกู้เงินมาแก้ปัญหา อีกทั้งกลุ่ม G-20 มีการตกลงที่จะรณรงค์ให้ช่วยประเทศยากจนผ่านกลไก New Arrangement to Borrow - NAB ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยก็อยู่ในNAB ด้วย ถ้า IMF ได้ปล่อยกู้กับประเทศใดก็จะมาเรียกเก็บเงินจากสมาชิก NAB

ผู้ศึกษา - ท่านมีความเห็นเช่นไรกับความร่วมมือด้านการเงินในระดับภูมิภาค

ผู้ช่วยผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย - การมีสภาพคล่องเป็นสิ่งที่จำเป็นในยามวิกฤต ดังนั้นการมีความร่วมมือ ASEAN+3 ในเรื่อง Chiang Mai Initiative Multilateralised- CMIM และการขยายเงินทุนสำรองจาก \$ 80 billion เป็นจำนวน \$120 billion ซึ่งจะให้ประเทศต่างๆบริหารสัดส่วนเงินทุนสำรองของตนเอง เมื่อมีประเทศที่ประสงค์จะขอใช้เงินนี้ไปเสริมสภาพคล่องก็ค่อยปล่อยเงินออกมา กองทุนลักษณะนี้จะช่วยทำให้มีหลักประกันในภูมิภาคว่าเมื่อมีความเดือดร้อนก็มีกลไกรองรับ โดยไม่ต้องพึ่งพาเฉพาะระดับโลก

ผู้ศึกษา - ขอรบกวนความเห็นที่มีข้อเสนอเกี่ยวกับการเงินสกุลอื่นสำหรับ international reserve เช่น เงินหยวนของจีน

ผู้ช่วยผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย - ขณะนี้ได้มีการกล่าวถึงการนำ SDR เป็น super currency อยู่บ้าง แต่ปัจจุบัน SDR (Special Drawing Right) เป็นเพียง unit of accounting ซึ่งมีเงินเป็นสกุล ดอลลาร์ ยูโร เยน และเงินปอนด์อังกฤษ โดยการกำหนดว่า 1 SDR มีค่าเท่ากับเงินดอลลาร์สหรัฐจำนวนเท่าใดไว้ และมีการ allocate weight quota ให้ ซึ่งมีการคำนวณที่ซับซ้อนและผู้ที่จะมีสิทธิ์ถือครองได้คือธนาคารกลางของประเทศต่างๆเท่านั้น ไม่ใช่ประชาชนทั่วไปที่จะถือ SDR ได้ และเมื่อ IMF ออก bond ที่เป็น SDR ก็จะขายให้กับธนาคารกลางของประเทศต่างๆเท่านั้น ประเทศจีนคงจะไม่ต้องถือแต่ดอลลาร์สหรัฐเท่านั้น จึงมีการนึกถึงเงินเป็น SDR บ้าง

สำหรับความคิดจะให้เงินหยวนเป็น international currency ได้นั้น ก็เป็นการนำไปสู่การเป็นเงินสกุลที่จะใช้เป็นเงินทุนสำรองระหว่างประเทศได้ ซึ่งประเทศจีนถือว่าเป็นเศรษฐกิจที่ใหญ่ มีสินค้าส่งออกเป็นจำนวนมาก มีสัดส่วนของตลาดการค้าสูง ดังนั้นเงินสกุลของจีนก็น่าจะมีคุณสมบัติเป็นที่ยอมรับของคนทั่วโลกได้ แต่ในภาวะปัจจุบันเงินหยวนไม่ใช่สกุลเงินที่เป็น convertible currency ยังไม่มีสภาพคล่องเพียงพอ ตลาดการเงินของจีนยังไม่ลึกพอที่จะรองรับธุรกรรมจากต่างประเทศ ยังไม่สามารถให้กู้แก่ non-resident ได้อย่างเสรีและยังมีข้อจำกัดอื่นๆอีก จึงจะยังคงต้องใช้เวลาอีกนานพอควรกว่าจะพัฒนาเงินหยวนเป็น international currency ได้

ในขณะนี้จีนส่งเสริมให้ประเทศที่ทำการค้ากับจีนกำหนดราคาและชำระราคาเป็นสกุลเงินหยวน โดยเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2552 China State Council ประกาศจะให้เริ่มทดลองใช้เงินหยวนชำระค่าสินค้าระหว่างกันเป็นครั้งแรกในระหว่าง Hong Kong กับอีก 5 เมืองชายฝั่งตะวันออกของจีนคือเซี่ยงไฮ้ กว่างโจว จูไห่ ตงกวนและเสิ่นเจิ้น นอกจากนั้นจีนได้ทำ Bilateral Swap สกุลเงินหยวนกับสกุลเงินท้องถิ่น เช่น จีน บราซิล มาเลเซีย อินโดนีเซีย เป็นต้น สำหรับการเตรียมตัวของประเทศไทยนั้น ภาครัฐโดยธนาคารแห่งประเทศไทยกำลังศึกษาการทำ Swap เงินหยวนกับเงินบาท เช่น ที่จีนได้ทำกับหลายประเทศแล้ว ในขณะเดียวกันในด้านธุรกรรมของไทยที่มีการค้าชายแดนกับจีนก็มีการซื้อขายด้วยเงินหยวนอยู่บ้างแล้วแต่ต่อไปต้องขยายตัวมากขึ้น และสถาบันการเงินก็ต้องพร้อมรับการชำระเป็นสกุลเงินหยวน มีการให้สินเชื่อการค้าเป็นเงินหยวนด้วยเช่นกัน

บรรณานุกรม

- Baker, Dean. 2009. "The Housing Bubble Pops." In Katrina Vanden Heuvel and The Editors of The Nation eds. *Melt Down: How Greed and Corruption Shattered our Financial System and How We Can Recover*, 126-130. New York: Nations Books.
- Ehrenreich, Barbara. 2009. "Smashing Capitalism" In Katrina Vanden Heuvel and The Editors of The Nation eds. *Melt Down: How Greed and Corruption Shattered our Financial System and How We Can Recover*, 123-125. New York: Nations Books.
- Fox, Justin. 2009. "The Myth of the Rational Market." *Time* (22 June).(online).Available: <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1904153,00.html> Greenspan, Alan. 2007. *The Age of Turbulence*. New York: Penguin Press.
- Krugman, Paul. 2009. *The Return of Depression on Economics and the Crisis of 2008*. New York & London: W.W. Norton & Company.
- Krugman, Paul. 1994. *Peddling Prosperity*. New York & London: W.W Norton & Company.
- Stiglitz, Joseph E. 2003. *The Roaring Nineties*. New York & London: W.W. Norton & Companies.
- Stiglitz, Joseph E. 2007. *Making Globalization Work*. New York & London : W.W. Norton & Companies.
- Stiglitz, Joseph E. 2009. "Henry Paulson's Shell Game." In Katrina Vanden Heuvel and the Editor of the Nation eds. *Meltdown: How Greed and Corruption Shattered our Financial System and How We Can Recover*, 191-195. New York: Nations Books.

United Nation. 2009. "The Global Economic and Financial Crisis: Regional Impacts, Responses and Solutions," New York: United Nations Publication.

United Nation General Assembly. 2009. "Recommendations of the Commission of Experts of the President of the General Assembly on Reforms of the International Monetary and Financial System," United Nations (20 April).

website

www.aseansec.org

www.un.org

<http://en.wikipedia.org>

ประวัติผู้เขียน

นาง ศันสนีย์ (บุญยสถานติ) สหัสสระรัมย์

ตำแหน่ง	อัครราชทูตที่ปรึกษา คณะทูตถาวรฯ ณ นครนิวยอร์ก
เกิด	18 มกราคม 2502
สถานภาพครอบครัว	เป็นบุตรของ พลเรือเอกไพศาล บุญยสถานติ ร.น.และนาง โฉมศรี (ตั้งตรงจิตรต์) บุญยสถานติ มีน้องชาย 1 คน นาย ราชฤทธิ์ บุญยสถานติ สมรสกับ ดร. ทนงศักดิ์ สหัสสระรัมย์ บุตรสาว- น.ส. ศรียา สหัสสระรัมย์ บุตรชาย- นายจาตุรนต์ สหัสสระรัมย์
การศึกษา	<p>2518 จบชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียน The Northwood High School, Silver Spring, มลรัฐ แมรี่แลนด์ ประเทศสหรัฐอเมริกา</p> <p>2519 - 2523 จบปริญญาตรี รัฐศาสตร์บัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) ภาคความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p> <p>2527-2529 จบปริญญาโท Master of International Studies จากมหาวิทยาลัย The Claremont Graduate University มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา (ด้วยทุนFulbright Scholarship Open Competition รุ่นปี 1984)</p>
การฝึกอบรมพิเศษ	<p>2529 ได้รับการคัดเลือกเข้าอบรมเป็นinternสำหรับนักศึกษาปริญญาโทใน The Graduate Internship Program ของUN ที่สำนักงานใหญ่องค์การสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา</p> <p>2544 ได้รับการคัดเลือกให้เข้าฝึกอบรมด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ The Executive Course (Class 2001-1) ที่ Asia-Pacific Center for Security Studies (APCSS) ของกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ ที่เมืองโฮโนลูลู มลรัฐฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา</p>
การรับราชการ	2524-2527 ตำแหน่งนายเวร กองเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กรมเศรษฐกิจ กระทรวงการต่างประเทศ

2527-2529	ได้รับทุน Fulbright Scholarship ไปศึกษาปริญญาโทที่ The Claremont Graduate University ประเทศสหรัฐอเมริกา
2529-2530	นายเวรและเลื่อนขั้นเป็นเลขานุการตรีกองวิฑูรกระจายเสียงกรมสารนิเทศ
2530-2534	เลขานุการตรีและเลื่อนขั้นเป็นเลขานุการโท สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุง ออตตาวา ประเทศแคนาดา
2534-2536	เลขานุการโท และเลื่อนขั้นเป็นเลขานุการเอก กองนโยบายและวางแผน สำนักงานปลัดกระทรวงการต่างประเทศ
2536-2538	ได้รับการขอยืมตัวไปช่วยราชการที่ สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ตึกไทยคู่ฟ้า ทำเนียบรัฐบาล
2538-2543	เลขานุการเอกและเลื่อนขั้นเป็นที่ปรึกษา กองส่งเสริมเศรษฐกิจสัมพันธ์และความร่วมมือ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
2543-2547	ที่ปรึกษา กองอเมริกาเหนือ (สหรัฐอเมริกา) กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้
2547-2548	ผู้อำนวยการกอง กองส่งเสริมเศรษฐกิจสัมพันธ์และความร่วมมือ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
2548-2549	ผู้อำนวยการกอง กองสนเทศเศรษฐกิจ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
2549-ปัจจุบัน	อัครราชทูตที่ปรึกษา คณะทูตถาวรแห่งประเทศไทยประจำ สหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา

รางวัล

2527 ได้รับทุน Fulbright Scholarship Award ไปศึกษาระดับปริญญาโท ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา

2546 รางวัลข้าราชการพลเรือนดีเด่นประจำปี 2546

ราชการพิเศษ

- 1.) ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้แทนประเทศไทยในการบรรยาย (briefing) และเป็นผู้อภิปรายใน panel discussions เกี่ยวกับนโยบายและบทบาทของประเทศไทยในเวทีและกิจกรรมสำคัญขององค์การสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ก เพื่อส่งเสริมบทบาทที่สร้างสรรค์ของประเทศไทยในเวทีระหว่างประเทศ อาทิ
 - การเป็นผู้อภิปรายใน Special Event “Tsunami Global Lesson Learned” ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ จัดโดย UNDP และคณะทูตถาวรอินโดนีเซีย (24 เมษายน 2552)

- เป็นผู้อภิปรายในงาน NGO/DPI Briefing เนื่องในวัน World Malaria Day 2009 ในหัวข้อ “Towards the End of the Decade to Roll back Malaria” ณ.สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ (23 เมษายน 2552)
 - เป็นผู้อภิปรายใน special side event ของการประชุม 46th Session of Commission on Social Development ในหัวข้อ “The Global Social Floor” ณ.สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ (21 กันยายน 2550)
 - เป็นผู้บรรยายบทบาทของไทยในเวทีสหประชาชาติแก่นักศึกษาทหารระดับสูงของ The United States Army War College ที่ทำเนียบเอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรฯ ณ. นครนิวยอร์ก (21 พฤศจิกายน 2551)
 - เป็นผู้อภิปรายของไทยในการสัมมนาหัวข้อ “Stopping Modern Day, Slavery” ณ. สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ นครนิวยอร์ก โดยคณะทูตถาวรฯ ณ. นครนิวยอร์กร่วมเป็นผู้จัดด้วย (12 เมษายน 2550)
- 2.) ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้แทนไทย/และหรือผู้แทนอาเซียนกล่าว Statement ในเวทีขององค์การสหประชาชาติเช่น ใน การประชุม UN General Assembly, UN Security Council , ECOSOC และการประชุมอื่นๆ
- 3.) ในช่วงดำรงตำแหน่งที่กรุงเทพฯได้รับมอบหมายให้ไปบรรยาย ณ. วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารชั้นสูงและโรงเรียนเสนาธิการทหารบก สำนักงานสหประชาชาติ ESCAP และการประชุม/สัมมนาต่างๆ ของไทยและระหว่างประเทศด้วยเป็นต้น

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก
ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย